

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

XV. évf. 1. szám – 2008/tavaszi

Madarászélet a fővárosban • Tél a Hortobágyon • Madárbarát kertészek teendői

GUVATFÉLÉK III. (PELYHES FIÓKÁK)

A hazai guvatfélék pelyhes fiókái első ránézésre nagyon hasonlóak: fekete „tollcsomók”, aránytalanul nagy lábbal, hosszú lábujjakkal. A guvatfélékre jellemző ősi tulajdonság, hogy fiókáik a mellső végtagjukon (leendő szárnyukon) is viselnek csökevényes, karommal ellátott ujjakat (lásd: 39. oldal fotó!). A szárcsa és a vízityúk fiókái kicsit nagyobb termetűek, egymástól elég könnyen elkülöníthetőek. Leggyakrabban a szárcsa fiókái kerülhetnek szemünk elé, amint a fészket elhagyva követik szüleiket, táplálékot kéregetve azoktól.

A **szárcsa** (*Fulica atra*) fiókája világosabb, sötétszürkén pelyhezett, a fej alsó részén és a nyakon sárga színű, erősebb szálakkal (ezek gallért képeznek). Arca és csőrének tövi fele piros, a csőr többi része fehér, fekete hegygel. A fejétől rózsaszín, a szeme fölött kékeslilás „szemöldököt” visel. Összességében ez a legszínesebb fióka a tárgyaltak között. A határozást segítheti, hogy már fióka-korban felfedezhetők lábujjain az úszókaréjok.

szárcsafióka

vízityúkióka

A **vízityúk** (*Gallinula chloropus*) fiókája sötétebb, feketén pelyhes, a szárcsafiókéval ellentétben hiányzik a sárga gallér, arca nem, csak a csőrének a tövi fele piros, a csőrhegy világosabb. A szárcsától eltérően lábujjain úszókaréjokat nem talál.

A **haris** (*Crex crex*) a nedves rétek, kaszálók madara, amely – rokonaitól eltérően – nem kötődik a nádasokhoz, ill. a nyílt vizeket kísérő növényzethez. Fiókái nagyon hasonlóak a rokonfajok utódaihoz, de pelyholtalazatuk nem annyira fekete, inkább barna színű, főleg a hátoldalon; csőrük sötét, tompa. Az ujjai nem annyira hosszúak, mint az előző fajok fiókáinak.

A **guvat** (*Rallus aquaticus*) és a **vízicsibefajok** (*Porzana spp.*) fiókái apró, fekete lények, változó mértékű kékes csillogással. A guvatfióka csőre világos, hosszú, a vízicsibék fiókáinak apró, tompa csőre van, változó mintázattal (de általában nagyobbbrészt világosak). A csőrészín életük első napjaiban változhat. A 3 vízicsibefaj fiókáinak pontos meghatározása különösen nehéz.

guvatfióka

vízicsibe-fióka

harisfióka

Grafika: Kókay Szabolcs - www.kokay.hu

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) kiemelten közhasznú társadalmi szervezet

A madárbarát Magyarországiért

1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel: 275-62-47
Fax: 275-62-67
www.mme.hu

Főszerkesztő: **Ujhelyi Péter**

Munkatársak:

Bagyura János Kerecsenvédelem
Berényi Zsombor Környezeti nevelés
Fatér Imre Tűzokvédelem
Hadarics Tibor Faunisztika
Horváth Márton Parlagias-védelem
Horváth Zolt Természetvédelem
Kaiser Mónika MME-hírek
Karcza Zsolt Vonuláskutatás
Králl Attila Natura 2000
Lovászi Péter Gólyavédelem
Magyar Gábor Általános madártan
Nagy Károly Monitoring
Orbán Zoltán Társadalmi kapcsolatok
Péchy Tamás Rákospipera-védelem
Schmidt Emese Környezeti nevelés
Szép Tibor Általános madártan

Tudományos tanácsadók:

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Eotológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természetudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, MTA elnöki tanácsadó)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növényzeti Tanszék)
Papp László (akadémikus, MTA-MTM Állatökológiai Kutatócsoport)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

Fotográfiai tanácsadók:

J. Artyuhin • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
Imre Tamás • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs**
Máté Bence • **Nehéz László** • **Novák László**
Streit Béla • **Suhayda László** • **Vízúr János**

Grafikusok: **Kókay Szabolcs**, **Matyikó Tibor**,
Zsoldos Márton

Tipográfia: **Gór András**
Tördelés, nyomdai előkészítés: **Kitaibel Bt.**
Szerkesztőségi titkár: **Bányai Lászlóné**
Terjesztés: **Harangi István**

Alapító főszerkesztő: **Schmidt Egon**
Felelős kiadó: **Halmos Gergő** az MME igazgatója

Nyomás és kötés: Korrekt Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: **Barkó Imre** ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

Támogatóink:

A címlapon: **Vízityúkióka** - **Suhayda László** felvétele

Címlapterv: **U.P.**

Kéziratokkal és lapszerkesztéssel kapcsolatos információk:
www.madartavlat.hu

Klímaváltozás és az MME

A klímaváltozás napjaink egyik legégetőbb és legtöbbet hangoztatott környezeti kérdése. Nyilvánvaló számunkra, hogy a klímaváltozás jelentős hatást fog gyakorolni és gyakorol már ma is a madarakra, a természetre, így a természetvédelemre is. A madarak a klímaváltozás hatásának jó indikátorai, ezért az MME és nemzetközi partnerei által gyűjtött adatok jelentősek a probléma feltárásában és a klímaváltozás természetvédelmi következményeinek kezelésében.

Milyen madaraknak lesz alkalmas hazánk területe 50 év múlva? Közönségek lesznek-e olyan mediterrán fajok, mint a kucsmás poszáta? Eltűnhet-e hazánk területéről a túzok? Ilyen és hasonló kérdésekre keresi a választ nemzetközi szervezetünk, a *BirdLife International* és partnerei által elkészített vaskos tanulmánykötet az *Európai fészkelő madarak klímaatlasza* (*Climatic Atlas of European Breeding Birds*). A kiadvány klímaváltozási és madárelterjedési modellek segítségével fogalmaz meg előrejelzéseket, így a kérdésekre nyilvánvalóan nem tud biztos válaszokat adni, ugyanakkor felhívja a figyelmet a fő lehetséges irányokra és veszélyekre.

A biodiverzitás megőrzése alapvető fontosságú a klímaváltozás kezelésében. A természetes élőhelyek jelentős szénforrások, emellett szén-dioxid-nyelőként nagyon fontos szerepet töltenek be. A természetvédelem talán soha nem volt fontosabb, mint ma, és összehangolása a klímaváltozás elleni küzdelemmel kiemelt jelentőségű. Ahhoz, hogy a jövőben is képesek legyünk megőrizni természeti értékeinket, már most fel kell készülnünk a várható hatások kezelésére – növelnünk kell a természetvédelem terén tett erőfeszítéseket és a munka hatékonyságát. Biztosítanunk kell az ökológiai hálózatok megfelelően rugalmas rendszerét, és a globálisan veszélyeztetett fajok kedvező természetvédelmi állapotát ahhoz, hogy a természetes rendszerek képesek legyenek reagálni a változásokra.

A klímaváltozáshoz sok más kérdés is kapcsolódik. A megújuló energiaforrások használata során garantálnunk kell, hogy az intézkedések egyaránt szolgálják céljainkat, a természeti értékek megőrzését és a társadalom javát egyaránt. A bioüzemanyagok, az energiaültetvények és a szélerőművek rengeteg problémát vetnek fel a madárvédelem és a természetvédelem szempontjaiból. Hol okoznak problémát a szélerőművek? A bioüzemanyagok előállításához az energianövények termesztése valóban hozzájárul-e a klímaváltozás elleni küzdelemhez, és nem okoz-e további, járulékos környezeti, természetvédelmi problémákat? Ezekre a kérdésekre keressük a válaszokat és azokat a területeket, ahol az MME álláspontjának meg kell jelennie.

A mindenkori kormányzat, a magánszektor és minden magánszemély egyenként is szerepet kell játsszon a klímaváltozás elleni küzdelemben, meghozva a megfelelő döntéseket a politikában, az üzletben és az életvitelben. A világ kezd felismerni a problémát, de annak megoldásához mindenkinek lépnie kell.

Halmos Gergő

A tartalomról

MADARÁSZÉLET A FŐVÁROSBAN	4	UGARTYÚKOK A PFADT-SÓDERBÁNYA TERÜLETÉN
BEMUTATKOZIK AZ MME ELNÖKSÉGE	10	12
ÖREG-TAVI ÉLETKÉP	18	25
A SÁRSZALONKA CSÖRE	28	TÉLI MUNKÁK ÉS TELELŐ MADARAK A HORTOBÁGYON
ÉLED A TAVASZ!	32	

Madarászélet a fővárosban

AZ MME BUDAPESTI HELYI CSOPORTJÁNAK ÉLETE

Amikor 1974. január 6-án a Fővárosi Állat- és Növénykert Barlangtermében 200 alapító taggal megalakult a Magyar Madártani Egyesület, valószínűleg még senki sem gondolta, hogy olyan fejlődésen és tagságnövekedésen megy át a szervezet, amelyet az elmúlt 34 évben magunk mögött tudhatunk. Ez a siker többek között annak is köszönhető, hogy az egyesület megalakulásának évében már kezdtek létrejönni a területi szervezetek, más néven a helyi csoportok. Az elsők között szerveződött meg a Budapesti Helyi Csoport.

A MÚLT

A kezdetekben alig néhány tucat tagja volt a csoportnak, és ebben az időben előfordult, hogy hely hiányában a választott tisztségviselők saját lakásukban tartották a gyűléseket. Pár évvel a megalakulás után nagy lehetőség nyílt meg a fővárosi tagok előtt: a gyűléseket sikerült „bevinni” a Nemzeti Múzeum II. emeleti előadótermébe, ahol kultúrált körülmények között egyszerre akár 80-100 fő is találkozhatott, és megoszthatta tapasztalatait, megfigyeléseit a hasonló érdeklődésű emberekkel. Ennek következtében válhatott valóra az, hogy a Budapesten és az agglomerációban lakó I. számú H. Cs. tagjai, valamint az érdeklődők havi rendszerességgel találkozzanak. Ezeken a gyűléseken a meghívott kollégáknak köszönhetően érdekes előadásokat is meghallgathattak a tagtársak. Az előadások a nyári hónapok kivételével minden hónap második szerdáján kerültek megrendezésre. Az ezt követő szombatokon pedig nemsokára rendszeressé váltak a terepi madárismeretet előtérbe helyező kirándulások. Ez a két program immár 30 éve adja a Budapesti Helyi Csoport tevékenységének fő gerincét, és töretlen sikerrel szervezzük meg jelenleg is ezeket a rendezvényeket.

A teljesség igénye nélkül fontosnak tartunk néhány választott tisztségviselőt ezen a helyen megnevezni, akik a

Rendszeres programok (1978-tól)

Előadások:

9 alkalom/év (élménybeszámoló, MME központi szervezésű programjai, Bp.-i HCs-hoz kapcsolódó témák stb.) a hónap második szerdáján. Az előadások 2007-ben összesen mintegy 900 fő vett részt.)

Kirándulások:

Főkirándulások: 9 alkalom/év (terepi – elsősorban madármegfigyelést előtérbe helyező – program a főváros 100 km-es körzetén belül található területekre, amelyek tömegközlekedéssel megközelíthetőek) a hónap második szombatján. Ezeken a túrákon 2007-ben összesen mintegy 700 érdeklődő vett részt.

Másodikirándulások: 9 alkalom/év (olyan terepi programok, amelyek könnyebben bejárható fővárosi területeket céloznak meg, és amelyen komplex élőhelybemutatót tartunk az érdeklődőknek.) a hónap utolsó szombatján. A programon 2007-ben összesen mintegy 750 fő vett részt.

múltban fontos szerepet töltöttek be a csoport életében, és akiknek a legtöbbet köszönhetjük, hogy az egyesületi élet a fővárosban erőteljesen fejlődhetett. Elsőként Schmidt Egont kell említenünk, aki hosszú éveken át volt a helyi csoport elnöke. Az ő idejében bevezetett izgalmas előadásokkal, a tagokkal történő folyamatos törődéssel, közvetlen, szín-

te baráti viszony kialakításával sikerült a taglétszámot folyamatosan növelni. Népszerű alelnöke volt a helyi csoportnak Tarjányi Ferenc, aki kertészmérnökként a madarak mellett a növények megismertetését is fontos feladatnak tekintette. Titkára volt a szervezetek a ma külföldön élő Császár Ede, valamint Magyar Gábor is. Péchy Tamás sok éven át volt titkára, majd két alkalommal is elnöke a csoportnak, ezen kívül a közelmúlt elnökei között említhetjük Molnár Gábort is, akit jelenleg is tagjaink között tudhatunk.

A JELEN

A helyi csoport jelen korszaka tulajdonképpen a közelmúltban kezdődött, több lényeges esemény hatására. A Nemzeti Múzeum felújítása miatt új helyet kellett találnunk a gyűléseinknek. Rövid keresgélés után az 1990-es évek közepén a Fővárosi Állat- és Növénykert Szarvasházában találtunk hosszú évek-re „otthonra”. 1995-ben a Budapesti Helyi Csoport vezetősége elhatározta a „Budapest védett és védelemre érdemes területeinek felmérése” elnevezésű program elindítását, amelyet az indokolt, hogy rá akartuk irányítani tagjaink figyelmét közvetlen környezetünk élővilágára. Ezzel egyszerre több célunk is volt: egyrészt az évek során rájöttünk, hogy szervezett program keretében senki

A cinkotai Naplás-tónál 4 éve rendezzük meg az Európai Madármegfigyelő Világnap helyi rendezvényét a budapesti lakosok számára

nem foglalkozik a főváros élővilágával. Sok adatot találtunk mind növénytani, mind állattani vonatkozásban, de ezek jórészt alkalmi megfigyelésekből adódtak. Másrészt azzal szembesültünk, hogy az orrunk előtt lévő közvetlen környezetünkről szinte nem is vettünk tudomást: az előadások témáinak, valamint a szervezett kirándulásoknak ugyanis mindegyike elkerülte a fővárost. Ezt a szemléletet megváltoztatva ráirányítottuk a figyelmet a főváros természeti értékeire, vagyis a környezettudatosságot igyekeztünk növelni tagjaink körében. Igyekeztünk felkutatni a város „fehér foltjait”, mert – bármilyen meglepő – Budapesten is találtunk olyan területeket, amelynek élővilágát még nem

Együttműködés más szervezetekkel (1998-tól)

A szervezet megnevezése	Az együttműködést érintő témakör
Állami szervezetek:	
Főpolgármesteri Hivatal	– MME-Budapesti Természetvédelmi Őrszolgálat – Homoktövis-élőhelykezelés
Pilis Parkerdőgazdaság	– Fővárosi védett területek kezelésében való részvétel, illetve segítségnyújtás (pl.: Homoktövis-élőhelykezelés)
Főkert ZRt.	– Fővárosi védett területek kezelésében való részvétel, illetve segítségnyújtás (pl.: Merzse-mocsár)
Fővárosi Állat- és Növénykert	– Homoktövis-élőhelykezelésben eszközökkel történő segítségnyújtás – „Madárkarácsony” elnevezésű rendezvényen történő részvétel
Duna-Ipoly Nemzeti Park	– Fővárosban található, de a nemzeti park felügyelete alatt lévő védett területek kezelésében való részvétel, illetve segítségnyújtás (Sas-hegy, XVII. kerületi <i>ex lege</i> védettségű forrásláp) – Túravezetés a nemzeti park kezelésében lévő budapesti védett területeken (Sas-hegy, Háros-sziget)
Civil szervezetek:	
Tölgy Természetvédelmi Egyesület	– Budapest-felmérés kapcsán helyi védettségű fővárosi területek kezelési terveinek készítésében segítségnyújtás
Pest Környéki Madarász Kör	– Homoktövis-élőhelykezelésben eszközökkel történő segítségnyújtás
Zöld Jövő T. E.	– a Tétényi-fennsík élőhelykezelésében nyújtottunk szakmai segítséget
Csepeli Zöld Kör	– a Tamariska-domb élőhelykezelésében nyújtottunk szakmai segítséget

A gyűrűzési programjaink elsősorban a gyerekek „megszólítása” miatt fontos

© BAJOR ZOLTÁN FELVÉTELEI

mérték fel. 1996-ban a Budapesti Helyi Csoport a Központi Környezetvédelmi Alap (KKA) pályázatából támogatást kapott a komplex program elindításá-

ra. A munka részeként elindult az épületekben költő madárfajok felmérése, valamint a budapesti feketeterítő-felmérés, amelyek később a főprogramba olvadtak. A fővárosi vörös vércsék állományfelmérését mind a mai napig nagy lelkesedéssel és szakértelemmel a helyi csoport titkára, Morandini Pál szervezi és irányítja. Valószínűleg a régi jól bevált, illetve az újabb programoknak is köszönhetően tagságunk folyamatos emelkedést mutat jelenleg is. 2007 végén a családi tagokkal együtt 2875 fő tartozik a Budapesti Helyi Csoporthoz. E magas taglétszám arra sarkallta a csoport vezetőjét, hogy az elkezdett komplex, tagságaktivizáló programot kiegészítve újabbakat is kitaláljunk. Így jutottunk arra az elhatározásra, hogy a hónapközi túrákat kiegészítjük egy hónapvégi budapesti kirándulással, amely könnyebb terepekre irányul, és kisebb távot járunk be annak érdekében, hogy többeket is megszólíthassunk terepi programjainkkal. Ezeknek a túráknak a célja nem „csupán” madármegfigyelés, hanem egy adott terület élővilágának, élőhelytípusainak részletes bemutatása.

Ezen kívül az elmúlt pár évben rendszeresen tartunk madárgyűrűzési bemutatót, mivel – elsősorban a gyerekeket – tapasztalataink alapján talán az ilyen jellegű „madarászás” érinti meg leginkább.

Az elmúlt pár évben gyakorlati madárvédelmi programjaink sorába felvettük az odútelepek létrehozását is. A munka során nem csupán az odúlakó madarak megtelepedését kívánjuk erősíteni Budapesten, hanem a tagokat is rész-

Időpont	Program megnevezése
2007. 03. 1–4.	FEHOVA kiállításon való részvétel (az MME központi szervezésében)
2007. 05. 9–17.	Madarak és Fák Napja a Hősök terei Általános Iskolában és két óvodában összesen kb. 300 fő részvételével
2007. 05. 22.	Fülemülék éjszakája (Margitsziget, Óbudai-sziget, Csepel); 340 fő
2007. 09. 21.	Önkéntesek Napja a Természetudományi Múzeumban (Bankovics Attilával, az egyesület elnökével); a Titkárság és a Budapesti Helyi Csoport munkáját segítő tagtársaknak szervezett program; 50 fő
2007. 09. 22.	Nemzetközi Autómentes Nap az Andrássy úton; 240 fő
2007. 10. 6.	Európai Madármegfigyelő Nap (Naplás-tó); 250 fő
2007. 12. 9.	Madárkarácsony az Állatkertben; kb. 300 fő

Rendezvényeink 2007-ben (Központi és saját szervezésű programok)

letesen meg szeretnénk ismertetni az „odúzás” gyakorlati fogásaival.

2006 óta nagy hangsúlyt fektetünk olyan munkák megrendezésére is, melyek egyes budapesti élőhelyek kezelésére irányulnak. (Ezekről több alkalommal beszámoltunk a *Madártávlát* hasábjain is.) E programok életre hívása több célt is szolgál. Egyrészt látványos természetvédelmi és kitűnő közösség-

építő tevékenységek, amelyek nagy népszerűségnek örvendenek, másrészt jó kapcsolatot tudunk velük kialakítani a fővárosban működő állami és civil szervezetekkel.

Pár évvel ezelőtt lehetőségünk nyílt a fővárosi környezeti nevelés megerősítésére, amelynek során Schmidt Emese személyében olyan tanárt sikerült alkalmaznunk a helyi csoportnál, aki több

éves tapasztalattal rendelkezett e téren, és aki jelenleg már titkársági alkalmazottként számos oktatási intézménybe viszi el az egyesület híreit.

Nem a helyi csoport berkein belül, de azzal szoros összefüggésben lévő munka a Főpolgármesteri Hivatal megbízásából működtetett Budapesti Természetvédelmi Őrszolgálat, amely az önkormányzat által védettségre részesített természeti értékek, illetve leendő védelemre érdemes területek rendszeres ellenőrzését, felmérését és állapotuk megőrzését tűzte ki célul. Ez a tevékenység szinte az összes eddig említett programunkhoz szervesen kapcsolódik, hiszen az őrzött területek adják szinte az összes fővárosi programunk helyszínét.

A JÖVŐ

Reális jövőképet – mint azt legtöbbször tudjuk és sokszor a saját bőrünkön is tapasztalhatjuk – egy civil szervezet esetében igen nehéz felvázolni, hiszen létünk sok külső hatástól függ, amelyeket nem mindig vagyunk képesek befolyásolni. Ráadásul tevékenységünk döntő

A gyermekek mindig csodálattal figyelik a kézben tartott madarakat

A havasi szürkebecs a Gellérthegyen az 1980-as évekig rendszeres téli vendég volt Budapesten. 2005 óta ismét több megfigyelés igazolja fővárosi felbukkanását

© BAJOR ZOLTÁN FELVÉTELEI

többségét egy nagyvárosban fejtjük ki, s emiatt pályázati lehetőségeink nagyon szűkösök (mivel nagyobb fajvédelmi programba általában nem tudunk bekapcsolódni, valamint Budapesten természetvédelemmel kapcsolatos pályázatot alig kettőt-hármat írnak ki évente, és a hasonló céllal működő szervezetek száma igen magas). Az MME Budapesti Helyi Csoportjánál ezért azokra a programokra helyezzük a fő hangsúlyt, amelyeket kevés anyagi ráfordítással és jó eséllyel meg is tudunk valósítani a közeljövőben. Nem olyan nagyszabású tevékenységeket kívánunk szervezni, amelyekbe „beletörhet a bicskánk”, inkább kisebb hangvételű, de a tagoknak szóló és mindenki által elérhető munkákat tervezünk. Elsősorban a korábban már említett programokat kívánjuk bővíteni és még „profibbá” tenni az elkövetkező években. Szeretnénk folytatni és kiterjeszteni más területekre is a fővárosi élőhelykezelési munkánkat. Így terveink között szerepel a XII. kerületi Kis Sváb-hegyen nemrégiben újonnan felfe-

dezett pókbangó élőhelyének kezelése, valamint a II. kerületi Ferenc-hegy északi kitérségű lejtőjén található gyeperjéktől történő megtisztítása. Ezek mellett természetesen a régi élőhelykezeléseket is folytatjuk a jövőben, hiszen még mindenütt van teendőnk az elkövetkező években.

A Duna-Ípoly Nemzeti Park felkérésére 2008-ban felújítjuk és kibővítjük, valamint a jövőben rendszeresen ellenőrizzük a Sas-hegy Természetvédelmi Területen, részben Morandini Pál által létrehozott odútelepet. Ezen kívül tervezzük az újpesti Palotai-sziget Természetvédelmi Területen is meglévő odútelepünk bővítését, valamint újat kívánunk létrehozni a Naplás-tó Természetvédelmi Területen.

Egyre bővülő madártani adatbázisunk pedig arra sarkallt minket, hogy a fővárosi terepi programunkat kiegészítsük egy több éves, kifejezetten a ragadozómadarakra irányuló átfedő állományfelméréssel, amely fajok közül pontos adatbázissal eddig „csupán” a vörös vércséről rendelkezünk.

Budapesti odútelepek (2007-től élő programunk)

Odútelepek helye	Odúság
Meglévő odútelepeink	
Kőbánya, Túzok utcai láp (X. kerület)	11+1 darab odú
Merzse-mocsár T. T. (XVII. kerület)	24 darab odú
Dél-Soroksár (XXIII. Kerület)	22+13+6 darab odú
Palotai-sziget (IV. kerület)	10 darab odú
2008-ban létesítendő odútelepeink	
Sas-hegy T. T. (XI. kerület)	20 darab odú
Naplás-tó T. T. (XVI. kerület)	20 darab odú
Palotai-sziget északi része (IV. kerület)	további 20 darab odú

A pókbangó XII. kerületi (újra) felfedezése igazi szenzáció volt 2007 áprilisában, a faj ugyanis már régóta a kipuhtult növények listáján volt a Budai-hegység területén

A madárgyűrűző bemutatók egyik kedvence: az őszapó

Csendélet szárcsákkal és bütykös hattyúkkal

A barna ásóbéka az 1996-ban elindított Budapest-felmérésünk nyomán került elő a XXIII. kerület több részéről is

A pannon gyík a főváros budai részeinek dolomitsziklagyepén elég sok helyen előkerült

Hosszabb távú terveink között szerepel több olyan probléma orvoslása is, amelyeket eddig nem sikerült megnyugtatóan megoldanunk. Helyi Csoportunk ugyanis rendelkezik az agglomeráción és a fővároson kívüli területekkel is, ahol nem szerveztünk eddig hosszú távra szóló tagságaktivizáló programot.

Programok és tervek tekintetében tehát nincs hiány. Remélem, hogy tagságunk nélkülözhetetlen támogatásával sikerrel tudjuk folytatni munkánkat annak érdekében, hogy a környezetünk iránti érzékenységet tovább tudjuk növelni – a természeti kincsekben gazdag, szerethetőbb Budapestért...

Ezúton szeretnénk köszönetet mondani Harangi Istvánnak, Schmidt Egónnak, Péchy Tamásnak és Bagyura Jánosnak, akik értékes adataikkal kiegészítették a cikket, valamint mindazoknak a tagtársaknak, akik eddigi munkáinkhoz segítséget nyújtottak.

Bajor Zoltán

Madárgyűrűző programjaink Budapesten (2007-ben)

Helyszín	Időpont	Gyűrűző
Kőbánya, Túzok utcai <i>ex lege</i> védettséggű láp (X. kerület)	2006 novemberétől folyamatos	Hegedűs Dániel
Kerepesi temető	2007. 03. 03.	Verseczki Nikoletta
Ferenc-hegy	2007. 08. 02.	Verseczki Nikoletta
Naplás-tó (Európai Madármegfigyelő Világnap)	2007. 10. 06.	Verseczki Nikoletta Hegedűs Dániel
Homoktövis T. T. (élőhelykezelés)	2007. 11. 03.	Verseczki Nikoletta
Fővárosi Állat- és Növénykert (Madárkarácsony)	2007. 12. 09.	Albert László

BEMUTATKOZIK AZ MME ELNÖKSÉGE

Név: **Bankovics Attila** (64)
Lakhely: Budapest

Végzettség: erdésztechnikus, biológia és földrajz szakos tanár
Helyi csoport tagság: 7. sz. (Bács-Kiskun megyei) helyi csoport Szakosztályi tagság: Gyűrűző és Vonuláskutató Szakosztály
Foglalkozás, szakterület:
– a Magyar Természetudományi Múzeum Madárgyűjteményének nyug. vezetője, jelenleg önkéntes munkatársa
– madarak elterjedése, rendszertana, természetvédelem, gerincek hazai elterjedése és védelme
Elnökségben betöltött szerep
– elnök

Állandó megfigyelési helyei
– Péteri-tó (Pálmónostora és Petőfiszállás)
– Kiskunsági Nemzeti Park I. sz. területe

MME tagként főbb tevékenységi terület

– a tűzok kutatása, nemzetközi és hazai védelme
– egyes községhatárok madárvilágának feltérképezése
– mindennapi madaraink monitoringja

Amit elnökségi tagként a legfontosabbnak tart

– együttműködés és szorosabb kapcsolatok kiépítése az önkormányzatokkal
– a népszerű madártani és madárvédelmi programok számának növelése
– madártani és madárvédelmi programok szervezése az egyesületünkön kívüli társadalmi csoportok számára

Név: **Frenyó Gábor** (41)
Lakhely: Szügy

Végzettség: igazgatásszervező, szakokleveles Európa szakértő
Helyi csoport tagság: 20. sz. (Nógrád megyei) helyi csoport
Foglalkozás, szakterület
– Vámor Kft. ügyvezető, CSR Services Kft. tanácsadó
– CSR (vállalati társadalmi felelősségvállalás), hulladékgazdálkodás
Elnökségben betöltött szerep
– alelnök
– a vagyongazdálkodás referense
Kedvenc hely
– a Cserhát

MME tagként főbb tevékenységi terület

– 50 odúból álló odútelepet gondozok
– a Nógrád megyében fészkelő gyurgyalagok védelme és monitorozása
– a madár lista monitorozása, elnökségi meghívók továbbküldése

Amit elnökségi tagként a legfontosabbnak tart

– 10 éven belül legyen 100 000 tagja az MME-nek
– regionális irodák hálózatának

kialakítása 2010-ig
– az egyesület döntően saját forrásaiból finanszírozza programjait, erős helyi csoportokra támaszkodva

Név: **Horváth Zolt** (35)
Lakhely: Budapest

Végzettség: agrármérnök, környezetvédelmi mérnök, közgazdász
Helyi csoport tagság: 9. sz. Fejér megyei csoport
Szakterületem
– a Levegő Munkacsoport igazgatója, az NCA tanács tagja
– Nonprofit gazdálkodás és számvitel, civil érdekérvényesítés
Elnökségben betöltött szerep
– Elnökségi tag
– Pénzügy, vagyongazdálkodás, civil kapcsolatok
Kedvenc hely
– Az Aggteleki-karszt

MME tagként főbb tevékenységi terület

– Fejér megyei csoport alelnöke,
– Pénzügyi, pályázati segítségnyújtás

Amit elnökségi tagként a legfontosabbnak tart

– Az MME láthatóságának, társadalmi ismertségének jelentős növelése,
– Példaértékű szemléletformáló tevékenységünk fejlesztése, kiterjesztése,
– Hatékony civil érdekérvényesítés, magas szintű társadalmi felelősségvállalással, átlátható gazdálkodással.

Egyesületünk legfőbb irányító szerve a hétagú elnökség, amelyet jelenlegi felállításában a 2006. május 13-án tartott Közgyűlés választott meg Budapesten a Fővárosi Állat- és Növénykert Barlangtermében. Igaz, kisebb személyi változásokra már az első évben sor került, így a következő Közgyűlésen, 2007. május 26-án elnökségünk két új taggal egészült ki.

Mint tudvalévő, az elnökség tagjai társadalmi munkában végzik feladatukat, ezért az MME alkalmazásában lévő tagtársaink „összeférhetetlenség” miatt nem vállalhatnak elnökségi funkciót. Mindez fordítva is igaz, és ez az oka, hogy két kitűnő tagtársunk néhány hónappal megválasztása után lemondott elnökségi tisztségéről. Orbán Zoltán kezdte a sort, ki az MME Titkárságán a társadalmi kapcsolatok igazgatói posztját nyerte el pályázat útján, majd Bajor Zoltán követte, ki a Főpolgármesteri Hivatal megbízásából Budapest védett területeinek természetvédelmi feladatait koordinálja.

Im már egy éve teljes létszámmal dolgozunk ismét, s elképzeléseinkről, az elnökségben végzett tevékenységünkről bemutatkozásként ezúttal kívánunk egy rövid áttekintést adni.

Elnökségünk különböző karakterű, de határozott személyiségekből áll, mindemellett azonban a döntések meghozatalánál az egység jellemezte munkáját már első felállításában is, és ugyanez mondható el a jelenlegi személyi összetételéről. Hadd foglaljam össze néhány szóval kinek-kinek erős oldalát, csupán a fogalmazás érdekében követve a sorrendiséget. Horváth Zsolt kitűnő áttekintéssel rendelkezik a civil szervezetek működési rendjét, valamint jártas a gazdasági és pénzügyi kérdésekben, és az egyesületünk vezetésében szerzett korábbi tapasztalatai sem elhanyagolhatók. Szép Tibor sok éves elnökségi tapasztalataira mindig számíthatunk, bölcs és megfontolt megállapításai elengedhetetlenek egy-egy döntés meghozatalánál. Frenyó Gábor jól ismeri a különböző állami szervezetek működési rendjét, s jó érzékkel rendelkezik a rendezvények ügyrend szerinti megszervezéséhez. Tamás Enikő Anna is a rend és elhatározás szigorú betartásának őre, meglátásai mindig helyénvalóak, érdekérvényesítő képessége kimagasló. Laczik Dénes nélkülözhetetlen krónikásunk, „szóvivőnk” a tagság felé a világháló oldalain. Erdészeti szakmai kérdésekben véleménye mindig irányadó. Pellerer Attila természetvédelmi szakmai meglátásai nélkülözhetetlenek, kitűnő rálátása van a kutatások hátterére, az eredmények értékesítésére. Magam, mint a madarak természetvédelmével és elterjedésével foglalkozó ornitológus, igyekszem áttekintést nyerni az Egyesületet érintő és az elnökségen átfutó szerzteágazó ügyekben, de a munka zöme az Elnökség általam nagyra tartott tagjaira hárul.

Legfőbb célkitűzéseink természetesen egybeesnek Egyesületünk stratégiai céljaival, amelyek jórészt már korábban megfogalmazást nyertek. Közülük a legfontosabb, hogy elősegítsük, illetve megteremtjük társadalmunk harmonikus együttélését a természettel s azon belül a madarakkal.

Szem előtt tartjuk az Egyesület demokratikus elvek szerint történő irányítását, hogy az a tagság számára is mindenkor átlátható legyen. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület egységes szervezetével, közel tízezres tagságával már ma is a legnagyobb természetvédelmi civil szervezet Magyarországon, érdemnek számít vele együttműködni, támogatása rangot jelent mindenki számára.

Elősegítjük és támogatjuk az Egyesületben folyó tudományos tevékenységet, amelynek eredményei széles körben felhasználhatók a természetvédelem gyakorlati megvalósításában. A közelmúltban befejeződött és a jelenleg is folyamatban lévő programok eredményei alátámasztják mindezt. Ilyenek többek között a parlagi sas, a kék vércse és a kerecsensólyom védelmét koordináló program, vagy a „mindennapi madaraink” monitorozása. Címermadarunk, a tűzok terepi kutatása és védelme hasonlóképpen jól halad, hiszen a három éve futó LIFE-program támogatásával e faj esetében is folyamatos állománynövekedés tapasztalható, s az idei januári számlálás már 1397 madarat mutatott ki hazánk területén (mintegy százzal többet, mint egy éve).

Különös hangsúlyt fektetünk az ifjúság nevelésére és szemléletformálására az óvodás kortól a felsőoktatásig. Természetvédelmi táboraink szerte az országban eredményesen működnek. A közeljövőben tovább kívánjuk fejleszteni a határon átnyúló együttműködések körét, kiszélesített programokkal a társadalom mind szélesebb rétegeihez szeretnénk elérni. Fokozni kívánjuk együttműködésünket az önkormányzatokkal és a kialakulóban lévő régiókkal.

Fel kívánjuk venni a harcot a természeti területek és a védett területek, valamint a fontos madárelőhelyek természetes állapotának leromlását és területcsökkenését előidéző tevékenységekkel, az egyes területeken ma is előforduló szabálytalan vegyszerhasználattal, valamint az egyes madárfajokra irányuló mérgezésekkel szemben.

Egyik legfőbb célkitűzésünk, hogy tagságunk, amely hazánk lakosságának egy ezrelékét teszi ki, tovább növekedjen, s mind nagyobb és mind pozitívabb hatással legyen a 999 ezrelék természetvédelmi szemléletére és környezetvédelmi tudatára.

A felsoroltak figyelembe vételével az elmúlt mintegy másfél évben a folyamatosan jelentkező kisebb-nagyobb ügyek mellett újrafogalmaztuk és aktualizáltuk egyesületünk *Alapszabályát*, előtte kitűzve a stratégiai célokat. Ezt követően, mint „nagyobb lélegzetű” munkára, a *Szervezeti és Működési Szabályzat* korszerűsítésére került sor, amelynek véglegesítése a közeljövőben várható. Természetesen ez a feladat, csakúgy mint az előző, a Titkársággal szoros együttműködésben valósul meg.

Záró gondolatként hadd ismétljem meg itt is: *Egy szebb jövő reményében, természetes élőhelyekben és madarakban gazdag Magyarországot dolgozunk, ahol erdeink és réteink őshonos növény- és állatvilága minél nagyobb területeken fennmarad, s ezáltal a humán társadalom is emberhez méltóbb, egészséges és élvezhető környezetben él hazánk minden térségében.*

Bankovics Attila

Név: **Laczik Dénes** (35)
Lakhely: Pécs

Végzettség: erdőmérnök, természetvédelmi szakmérnök
Helyi csoport tagság: 10. sz. (Baranya megyei) helyi csoport Szakosztályi tagság: Gyűrűző, Ragadozómadár- és Vízi-madár-védelmi
Foglalkozás, szakterület
– a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság erdészeti referense
– természetközeli erdőgazdálkodás, madárgyűrűzés, monitoring
Elnökségben betöltött szerep
– elnökségi tag
– a kommunikáció referense
Kedvenc hely
– a Fertő tó melléke

MME tagként főbb tevékenységi terület

– Madárbarát kertünk ápolása, fejlesztése
– Gyöngybagoly- és vörösvércse-védelmi programokban való részvétel
– Elnökségi ülések emlékeztetőjének összeállítása, aktív részvétel a levelezőlistákon.

Amit elnökségi tagként a legfontosabbnak tart

– Legyen jól működő és átlátható társadalmi szervezet az MME
– Ismerje évről évre több ember az Egyesületet: a madárvédelem fogalmát kapcsolták össze az MME nevével
– A szakmai munkát biztos gazdasági alapok és jó szervezeti háttér támogassa

Név: **Pellinger Attila** (41)
Lakhely: Fertőújlak (Mekszikópuszta)

Végzettség: okleveles erdőmérnök, zoológus
Helyi csoport tagság: Soproni Helyi Csoport Szakosztályi tagság: Gyűrűző, és Vízi-madár-védelmi
Foglalkozás, szakterület
– a Fertő-Hanság Nemzeti Park zoológusa
– vízes élőhelyek kezelése, rekonstrukciója, monitorozása, madárvilága
Elnökségben betöltött szerep
– elnökségi tag

– helyi csoportok, szakosztályok referense

Kedvenc hely

– a Fertő tó és a Hanság
MME tagként főbb tevékenységi terület
– fészkelő és átvonuló vízimadár-állományok monitoringja
– vízimadarak gyűrűzése
– Helyi Csoport munkájának szervezése

Amit elnökségi tagként a legfontosabbnak tart

– vonzóvá tenni az egyesületi tagságot
– a tagság aktivitását növelni
– széles körben megismertetni az eredményeinket

Név: **Szép Tibor** (45)
Lakhely: Nyíregyháza

Végzettség: okleveles biológus
Helyi csoport tagság: 36. sz. (Nyíregyházi) helyi csoport Szakosztályi tagság: Gyűrűző
Foglalkozás, szakterület
– Nyíregyházi Főiskola Környezet-tudományi Intézet, f. tanár
– Ökológia, viselkedésokológia, madarak monitorozása
Elnökségben betöltött szerep
– elnökségi tag
– Kutatás, tudományos adatgyűjtés referense

Kedvenc hely

– Tisza folyó, különösen a folyó Tokaj-Tiszatelek közötti szakasza és környezete, Nyíregyháza környéke
MME tagként főbb tevékenységi terület
– Partifecske-kutatás és -védelem
– Monitoring
– Vonuláskutatás

Amit elnökségi tagként a legfontosabbnak tart

– Az MME saját anyagi forrásainak növelése, MME-en belüli pályázati alap kialakítása és működtetése
– Madár monitorozó munka további fejlesztése
– Madártani és konzervációbiológiai kutatások segítése

Név: **Tamás Enikő Anna** (35)
Lakhely: Baja

Végzettség: Okleveles építőmérnök, Európa-mérnök, Programozó matematikus
Helyi csoport tagság: 7. sz. (Bács-Kiskun megyei) helyi csoport Szakosztályi tagság: Gyűrűző, Ragadozómadár- és Vízi-madár-védelmi
Foglalkozás, szakterület
– Eötvös József Főiskola Műszaki Fakultás Vízépítési és Vizgazdálkodási Tanszék, f. adjunktus
– vízes élőhelyek kezelése, rekonstrukciója, monitorozása, madárvilága
Elnökségben betöltött szerep
– elnökségi tag
– a természetvédelmi programok referense

Kedvenc hely

– a Duna, illetve a Duna ártere, Dunaföldvártól a Fekete-tengerig szinte bárhol
MME tagként főbb tevékenységi terület
– fekete gólya kutatás, monitoring, élőhelyvédelem, hazai és nemzetközi együttműködés
– ragadozómadár-védelem, vonuláskutatás és monitorozás
– a Duna árterének faunisztikai és élőhely-védelmi célú kutatása

Amit elnökségi tagként a legfontosabbnak tart

– nemzetközi faj- és élőhelyvédelmi együttműködés
– társadalmi ismeretterjesztő, szemléletformáló tevékenység
– a társadalmi részvétel megvalósítása

UGARTYÚKOK

a Pfadt-sóderbánya területén

Az ugartyúk fészkealja

Ugartyúkokkal kapcsolatos megfigyeléseimről már beszámoltam a *Madártávlát* VIII. évfolyamának 4. számában. Később munkám a 2003–2006-os években Bugyi–Apaj térségébe vezényelt, ahol a Kiskunsági Nemzeti Park határán található Pfadt-sóderbányában dolgoztam.

A három bányató közül mindössze az egyiket folyt művelés, ugyanakkor évek óta tilos a horgászat és a vadászat, így ideális élőhelyet biztosít az itt élő madárfajoknak. A központi elhelyezkedésű őrházból kb. 50–60 hektárnyi szárazföldet tartottam rendszeres megfigyelés alatt, a hatalmas vízfelületen kívül.

2004-ben és 2005-ben 5 pár ugartyúk mutatkozott fészkelési időben a területen. 2005-ben 2 fészket sikerült megtalálnom; az egyik a dolmányos varjak martalékává vált, míg a másiktól két fióka sikeresen felnevelődött. A fészkek nem a bányákat körbeölelő szikes pusztán, hanem a bolygatott, növényzet nélküli sóderos lapályon voltak. Ezen a vidéken – megfigyeléseim szerint – minden évben már márciusban megérkeznek a költő ugartyúkpárok. Így történt

ez 2006 tavaszán is, amikor elég későn tavaszodott.

Ebben az évben az a szerencse ért, hogy az őrháztól mindössze 100 méterre kezdte meg a költést egy ugartyúkpár. A fészket egy fiatal akáctelepítéssel szegélyezett, de teljesen nyílt, növényzet nélküli, mintegy fél hektár területű sóderlerakó hely (depó) szinte mértani középpontjában létesült (a víztől és az akáctelepítéstől kb. 50–50 méterre). A depó területe egyébként a költés megkezdésekor folyamatos feltöltésre került volna, így a költés biztosan eredménytelen lett volna. A tulajdonossal történt megbeszélés után azonban a szállítási más területre irányult, így a fészket megmenekült. *Külön köszönet ezért Rudolf Pfadt úrnak!*

Az ugartyúkpár egész június hónapban ezen a kis területen mutatkozott a hajnali és az esti órákban. Napközben az innen kb. 300 méterre lévő vadföldön, vagy az azt szegélyező sóderúton tartózkodtak. Első költésük valószínűleg a zord, hideg, csapadékos időjárás illetve a dolmányos varjak ténykedése követ-

kezében megsemmisült. Itt szeretném megjegyezni, hogy a környéken költő dolmányos varjak fő vadászterülete a bányatavak kopár sóderos partszegélye. Itt a víz által kisodort hulladékok, valamint célirányosan a partszegélyben költő ritka madárfajok (kis lile, billegetőcankó, ugartyúk) fészkeit felkutatva táplálkoztak.

Az ugartyúkok viselkedéséből sejtetem fészkelési próbálkozásukat, ezért messziről egy osztályozó gép tetejéről távcsővel figyeltem életüket.

VII. 05-én lettem figyelmes az egyik példány furcsa, földre lapuló, majd futva menekülő viselkedésére. Ekkor a terepet átvizsgálva találtam a már 2 tojásos fészket, amely a kavicsok közt jó takarásban, a csupasz sóderos homokba készült. A tojó a kövek között kis mélyedést kapart (vagy inkább „fürdött ki”) a 2 tojás részére; sem gyökérdarabokat, sem más növényi részeket nem tartalmazott a költőhely. Becslésem szerint a fészket ekkor 4–5 napos lehetett (szakirodalmi adatok szerint e fajnál a kotlási idő 25–27 nap). A fészket nem háborgattam,

de 2 naponként most már közelebről, egy sóderhalom tetejéről erős nagyítású távcsővel figyeltem.

Napközben rendszeres volt a forgalom a fészket közelében, olykor 4–5 méterre attól. A szállító járművek ablakából jól látható volt a kotló ugartyúk; a forgalom szemmel láthatóan nem zavarta. Nem úgy a közvetlen emberi zavarás, amelynek legkisebb jelére azonnal elmenekült. Párja a közelben öröködött egy-egy magaslaton. Ő bármilyen gyanús mozgásra azonnal távozott a helyszínről, jellegzetes, hangos, verdeső repülésével figyelmeztetve a tojót a veszélyre. A figyelmeztetésre a tojó – a veszély mértékétől függően – vagy futva menekült, vagy fejét előrenyújtva rálapult a fészkekre. Nyugodt körülmények között feltartott fejjel folytatta a kotlást.

Viselkedésükből számomra egyértelművé vált, hogy a nappali órákban csak a tojó kotlik. A hím mindössze az alkonyati, kora esti órákban váltotta fel egy rövid időre.

Érdekes, hogy a költés előrehaladtával a tojó az esetleges zavarás esetén tovább kitarított a fészken, míg vele szinkronban a vigyázó hím is tovább maradt őrhelyén,

ha kellett, elterelő repüléssel kötötte le a nem kívánatos látogató figyelmét. A fészket egyébként mindig egy irányból közelítették meg, szinte váltót tartva.

VII. 16-án a közeli akácosba több napos táborozásra horgászcsalád érkezett, két gyerekkel és egy kutyával. A fészektől mintegy 60 méterre vertek sátrat az akácosban. Kezdtém aggódni a költés sikeréért, de az ugartyúk pár kitarított, sőt a fészkehez vezető váltó is megmaradt, holott a táborhely felől vezetett oda ösvényük.

VII. 18-án újabb trauma ért (főleg engem), mert a táborozó család tűzijátékot rendezett, de a költő párt ez az esemény sem tántorította el a költéstől!

VII. 24-én hajnalban mindkét madár izgatott feltűnő viselkedéséből következtettem arra, hogy a fiókák kikeltek. A fészket óvatosan megközelítve láttam, hogy az esemény valóban megtörtént. Közeledtemre a hím jellegzetes, verdeső szárnyalással elrepült, míg a tojó alakoskodva megpróbált elcsalni az akácos irányába. Ideérve nem elrepült, mint ahogy vártam, hanem elbújt a fű között.

A délelőtt folyamán messziről ismét távcsővel a fészket figyeltem, ahol a tojó

a nagy hőségben mindkét szárnyával biztosított árnyékot a kicsiknek. Erőgép közeledtére egyszerűen rálapult a fészkekre, majd a veszély elmúltával folytatta az árnyékolást. Ezt később 25-én és 26-án is folytatta az igen meleg dél-élelőtti-déli órákban, de már csak az egyik szárnyával, esetenként fél lábón állva. Ezen a két napon mindkét szülő folyamatosan a fészket körül tartózkodott.

VII. 27-én viszont mindkét madár úgy eltűnt a nappali órákban a területről, mintha soha nem lettek volna jelen. Ennek egyszerű oka az volt, hogy a kicsinyek elhagyták a költőgödrot. Az attól mintegy 3 méterre lévő szerbtövisbokor alatt állapodtak meg, amely kellő takarást nyújtott számukra a nagy melegben.

Az elkövetkező napokban folyamatosan távolodtak a fészektől, sőt egymástól is. A nappalt valamely – jó takarást nyújtó – növény vagy nagyobb kő védelmében töltötték, de soha nem bújtak meg a sűrű nádszegélyben vagy az akácos szegélyező füves zónában. Az öreg madarak naplemente után érkeztek, s egész éjjel a kicsik körül mozogtak (mint ahogy erről reflektor fényében többször megbizonyosodtam). Még napfelkelte

Ugartyúkfiókák

Az egyik szomszéd, a kis lile...

előtt el is tűntek a területről, magukra hagyva a fiókákat.

A fiókák közelében megtalált táplálékmaradványokból következtettem étlapjukra. Feltűnő volt a sok nagytestű rovar, így a zöld lombszöcskék, csiborok, cserebogarak és futrinkák fogyasztása, amelyeket felapróztak a kicsinyeknek, és a könnyen emészthető lágy részekkel táplálták őket. Egy hét után sok békaporty és kis gyík is megjelent étlapjukon. A békáknak főleg a lábait, míg a gyíkoknak a farokrészét fogyasztották.

A kelést követő második héten a fészkek közeli jelenlétük már csak alkalmoszerű volt. Utolsó biztos jelenlétüket a költőhely közelében VIII. 12-én észleltem, amikor a már anyányi, de még nem repülő két fiókát és a két szülőt figyeltem meg.

Az ugartyúk szeptember végi, október eleji őszi gyülekezésekor több kisebb-nagyobb csapatot láttam, a legnagyobb csapat 36 példányt számlált. Talán köztük volt az általam megfigyelt 2 példány is...

Zsin Géza

© ZSIN GÉZA FELVÉTELEI

A most induló **Kossuth Természettár** sorozatban megjelent a **Magyarország emlőseinek atlasza** című hiánypótló kötet, amely hazánk valamennyi emlősfaját bemutatja.

A könyv megismerteti az olvasót a hazai emlősfajta kialakulásával, az emlősfajok rendszertanával és természetvédelmi szerepével. A szakszerű és olvasható fajleírások mellett szereplő elterjedési térképek összeállítását 424 kutató és természetvédelmi szakember adatai tették lehetővé. A könyv külön értéke a teljességre törekvő bibliográfia, amely az elmúlt évtizedek magyar emlőstani publikációit összegzi. A kötetet kiváló hazai természetfotósok színes felvételei teszik látványossá.

Exkluzív kedvezmény az MME tagjai számára!

A kiadó a Magyarország emlőseinek atlasza című könyvre **2008. március 31-ig** a Magyar Madártani Egyesület tagjainak **40%-os vásárlási kedvezményt** biztosít személyes vásárláskor az alábbi címeken (érvényes MME-tagsági kártya felmutatása esetén):

Toldy Ferenc Könyvesbolt

1011 Budapest, Fő utca 40.

Telefon/fax: 225-8400, 225-8401, 201-9582

Nyitva tartás: hétfőtől péntekig 10–18 óráig

Kossuth Mintabolt

1043 Budapest, Csányi László utca 34.

Telefon: 370-0610/202

Nyitva tartás: hétfőtől péntekig 9–16 óráig

A **Kossuth Természettár** sorozatban 2008-ban jelenik meg a **Magyarország madárvonulási atlasza** című könyv!

Nem madár, de módfelett ritka

A földikutya helyzete hazánkban

A földikutya név hallatán a legtöbb ember rögtön felteszi a kérdést: ugye az a vakond? Valójában a vakonddal rokonságban nem álló, különleges emlőssálatról van szó. Nincs a hazai rágcsálóknak még egy csoportja, mely ennyire rejtélyes és félreismert lenne. A legtöbb ember szinte semmit sem tud erről a kis állatról, amellyel érdemes megismerkednünk, hiszen a hazai állatvilág jellegzetes, fokozott védelemben részesülő képviselője.

A földikutya (*Spalax leucodon*) az érintetlen sztyepék jellegzetes képviselője, olyan, füves élőhelyekhez kötődő emlősközösség tagja, amelynek tipikus fajai többek között a molnárgeréy (*Mustela eversmanni*), a mezei hörcsög (*Cricetus cricetus*) és az ürge (*Spermophilus citellus*).

A földikutya körülbelül 20-25 centiméter hosszú és 150-250 gramm tömegű állat. Teste hosszúkás, hengeres, bundája lágy és tömött. Uralkodó színe a hamu- vagy palaszürke (a test bizonyos részein vörhenyes árnyalatú lehet). Szeme hiányzik, füle a fej oldalán, fülkagyló nélküli, elzárható fülnyílásként lelhető fel. Szembetűnő bélyegei a hatalmas metszőfogak, amelyek kiállnak a szájából; e specializált életmódú rágcsáló ezeket használja járatainak kiásásához. A föld alatt, a sötétben kitűnő szaglása és kiváló hallása révén tájékozódik. Szintén a tájékozódásban segíti, hogy képes a Föld mágneses terének érzékelésére, valamint fejének a járat falához való ütögetésével

szeizmikus rezgéseket kelt, és a különböző sűrűségű tárgyakról eltérően viselkedő rezgéshullámok érzékelésével tájékozódik.

A földikutya valamikor a mai Magyarország csaknem egész területén éltek, azonban a legelőterületek eltűnése, a mind nagyobb területek szántóvá alakítása, és elsősorban a mélyszántás elterjedése beszűkítette életterüket. Mindezek a hatások eredményeként az állományok zsugorodtak, elszigetelődtek egymástól, majd sok állomány végleg eltűnt. Mára már csak néhány biztos előfordulási helye ismert az országban Hajdú-Bihar (Hajdúhadház, Hajdúbagos, Debrecen-Józsa), Bács-Kiskun (Kunadacs) és Békés megyéből (Battonya, Kistompapuszta). A teljes hazai állomány 800 példány körüli lehet, így a faj közvetlenül a kihalás szélén áll.

A földikutya a rágcsálók rendjébe tartoznak, azon belül pedig külön alcsaládot képeznek. A nálunk honos nyugati földikutya (*Spalax leucodon*) az alcsalád

két másik fajával, a levantei földikutyával (*Spalax ehrenbergi*) és a kisázsiai földikutyával (*Spalax nehringi*) együtt a kisebb testű fajok közé tartozik. Az elmúlt harminc év külföldi kutatásai kimutatták, hogy e három faj valójában kimutatták, hogy e három faj valójában fajokomplex (úgynevezett superspecies), amelyek eltérő kromoszómaszámú állományokból állnak. Ezeket a külső morfológia tekintetében teljesen azonos megjelenésű állományokat sokan külön fajként kezelik, mivel egymással szaporodni nem képesek. Az eddigi kutatások eredményei szerint, a jelenség háttérben fajképződési (speciációs) folyamatok állnak. A magyarországi földikutya-állományok kromoszómaszámáról korábban semmilyen ismeret nem állt rendelkezésre, márpedig az amúgy is alacsony egyedszám mellett, komoly természetvédelmi-megőrzési problémát okozhat, ha azok nem is egy fajhoz tartoznak. Ennek a kérdésnek a mielőbbi tisztázása égető fontosságú volt, ezért a Magyar Természettudományi Múzeum,

A földikutyá habitusképe

az Eötvös Loránd Tudományegyetem, az Állattenyésztési Kutatóintézet és a Fővárosi Állat- és Növénykert együttműködésével vizsgálatok indultak e kérdés felderítésére. Az egyedek károsodás nélküli élve megfogása, a túlélésüket nem veszélyeztető genetikai mintavétel, és a kis mennyiségű mintából a kromoszómaszám meghatározása csak néhány a legkomolyabb, a kutatás közben felmerült problémák közül. Három év munka után sikerült leküzdeni e problémákat, és meghatározni a három legnagyobb állomány kromoszómaszámát. Hajdúbagason, Debrecen-Józsán és Hajdúhadház közelében $2n=50$ -es kromoszómaszámú állományt találtunk. Mivel további, elszigetelt állományok vizsgálata jelenleg is zajlik, elképzelhető új kromoszómális típus(ok) előkerülése az ország területéről. Ezek megőrzése érdekében rendkívül fontos az összes hazai állomány szigorú védelme.

Ha Magyarország határain túl a Kárpát-medencében – Romániában és Szerbiában – is körülnézünk, azt láthatjuk, hogy Erdélyben egy szintén $2n=50$ -es kromoszómaszámú, a hazaival azonos típus él, míg a Vajdaságban $2n=48$ -as kromoszómaszámú földikutyák hono-

A földikutyá hatalmas metszőfogai segítségével ássa járatait

© DEMETER LÁSZLÓ FELVÉTELEI

sak. Ezen országokból jóformán semmilyen megbízható adat nem áll rendelkezésre a faj elterjedéséről és az állományok méretéről, de nyugtalanító híreket lehet hallani az egykor ismert élőhelyek megsemmisüléséről is. Minden bizonnyal mindkét országban veszélyeztetettek az ottani állományok, de hogy milyen mértékben, az sajnos nem ismert.

A kromoszóma-polimorfizmus hátterében álló evolúciós folyamatok részletei továbbra sem ismertek teljesen, mint ahogy az sem, hogy különbözik-e az egyes „fajok” ökológiai igénye és élőhelyükön betöltött szerepe. Mivel a különböző típusok önálló evolúciós egységek, nem elegendő általában „a földikutyát” védenünk, hanem törekedni kell minden megismert kromoszómális „faj” esetében a szükséges területi védetség biztosítására.

Időről időre felröppen a hír, hogy hazánk különböző területein eddig ismeretlen földikutyá-állományok léteznek. A faj jelenlétének megállapítása csupán a túsókából nagyon nehéz, számos esetben nem lehet biztosan elkülöníteni a vakond túsáitól. Nagyon fontos, hogy amennyiben valaki úgy gondolja, hogy földikutyatúsókra bukkant vagy elpusztult földikutyát talált, késlekedés nélkül értesítse az illetékes természetvédelmi szerveket vagy a Magyar

A földikutyá növényekkel táplálkozó kismélys

© CSORBA GÁBOR

Természettudományi Múzeumot, illetve a kutatásban résztvevő szakembereket. A friss tetemek genetikai vizsgálatokra is alkalmasak lehetnek, így további fontos ismereteket szerezhetünk a hazai

faunának ezen rejtett életmódú, bájos, ám rendkívül veszélyeztetett fajáról.

Németh Attila – Csorba Gábor
– Farkas János

A földikutyá és az általa felhalmozott földkupac

© DEMETER LÁSZLÓ

2007 novemberének végén került megrendezésre a VII. Tatai Vadlúd Sokadalom. Új látványelemként egy nagy méretű festményt készítettünk a rendezvény alatt, amely az Öreg-tavat ábrázolja az erre az időszakra jellemző madárfajokkal. A munkálatokban Stefan Boensch, Kókay Szabolcs, Nagy Gyula és Zsoldos Márton vettek részt.

A tóparton „árválkódó” üres vászon nem árulkodik arról, hogy mennyit dolgoztunk eddig is a képen. A 3x1 méteres vásznat a vakkeretre 3-4 órányi kemény munkával raktuk föl.

Az első két nap a háttér megfestésével telt. Sajnos korán sötétedett, megpróbáltunk az utolsó fényeket is kihasználva dolgozni.

Az iszap és a tóparti fák a helyükön, ezután az egyik legfontosabb elem, a Tatai vár készül. Szerencsére gyönyörű napsütésben volt részünk csütörtökön és pénteken is.

A Sokadalom napjára elkészültünk a háttérrel, így a látogatók szeme előtt már a madarak kerülhettek föl a festményre. A 3 méter széles vászon előtt egy embernek 75 cm jutott.

Mivel egy ekkora felületet madarakkal benépesíteni egy nap alatt lehetetlen, vasárnap még fedél alatt folytattuk a munkát. Így az elkésett érdeklődők is betekintést nyertek a mű készülésébe.

Az elkészült „Öreg-tavi életkép” a négy alkotó közül hárommal (Zsoldos Márton, Kókay Szabolcs, Stefan Boensch). Hortobágyi kollégánk, Nagy Gyula sajnos vasárnapra már nem tudott velünk maradni.

Öreg-tavi életkép. Megpróbáltuk a nyüzsgő madárforgatagot visszaadni a képen, és az Öreg-tavon ilyenkor megfigyelhető, jellemzőbb fajokat mind képviseltetni rajta.

Kókay Szabolcs – Zsoldos Márton

A festményre licitálni lehet. A licit teljes befolyt összege a tatai Öreg-tavon vonuló és telelő ludak védelmét szolgálja! Az MME kiemelten közhasznú szervezet; a licit teljes összege adomány, amelyről az adóbevallásához adományigazolást adunk! A licit 2008. március 31-én zárul. Kapcsolattartó: Csonka Péter (30/663-4659, mme24@freemail.hu)

MONITORING-PROGRAMOK

Itt a tavasz, s vele visszatérnek kedvenc madaraink is. Ha valaki a spontán megfigyeléseit egy kicsit „hasznosabbá” szeretné tenni, akkor itt a lehetőség, hogy csatlakozzon a *Kedvenc Madarász helyem (KM)* elnevezésű programunkhoz! A KM a többi monitoring-programtól (MMM, RTM) alapvetően abban különbözik, hogy a kezdő madarászok is bátran csatlakozhatnak a felmérők népes táborához. Elég élőhelytípusonként (erdei, agrár, vizes) 3-4 madárfajra koncentrálni. Ráadásul a felméréndő területet is magunk választhatjuk ki, tehát ugyanabba a kedvelt erdőbe, parkba, mezőre vagy tóhoz megyünk ki felméréseket végezni, ahová eddig is jártunk. A munkát segítő, a jelentkezők számára egy ingyenes, DVD-t, CD-t, illetve egyéb módszertani kiadványokat tartalmazó csomagot állítottunk össze. Gondoltunk a madárban jártasabb felmérőkre is, ők az adott terület teljes madárfaunáját felmérhetik. *Több információt szeretne a programról?* A következő honlapokon lehet tájékozódni: www.iba.mme.hu, www.mme-monitoring.hu, emellett érdeklődhet telefonon és e-mailen is. Új és korábban indított programjainkkal kapcsolatos kérdésekkel forduljon hozzánk bizalommal:

Nagy Károly; nagy.karoly@mme.hu; 06/30/906-6285
Papp Ferenc; papp.ferenc@mme.hu 06/20/569-8607

MAGYARORSZAG
SLOVENSKO
UKRAÏNA
Neighbourhood Programme

Az új projekt a Magyarország-Szlovákia-Ukrajna Szomszédsági Programban, az Európai Unió és a Magyar Köztársaság társfinanszírozásával valósul meg.

JÓ MADARÁSZTÁBOR – „JÓMADARAKNAK”

Több mint negyedszázados hagyománnyal rendelkező természetvédelmi tábor várja az érdeklődő gyerekeket a Börzsönyben! Az erdei tisztáson álló sáttortáborba 11-14 éves (ált. isk. felsős) diákokat vár az MME Börzsönyi Csoportja, akik szeretnének a terepen megismerkedni az élő és élettelen természet érdekességeivel. A kisebb kirándulásokon lesz madarászat, rovarászat, megismertetjük a táborozókkal a növényeket, kőzeteket és ásványokat, a patakok és állóvizek világát, az erdészet munkáját! A táborokban madárgyűrés is folyik a gyerekek közreműködésével. Délutánonként szakemberek tartanak előadásokat, valamint vetélkedőket szervezünk és sportolási lehetőséget is biztosítunk.

© TÓTH-CSANTAVÉRI SZILVIA

I. turnus: Börzsönyi Ornitológiai és Természetvédelmi Tábor 2008. július 14-26.
II. turnus: Börzsönyi Természetvédelmi Tábor 2008. augusztus 2-14.
Részvételi díj (teljes ellátással) várhatóan 26 000 Ft
További információ és jelentkezés: www.borzsony.org,
Terbe Józsefné 06-27/342-908, Tarján Ambrus 06-20/255-5974, borzsonyitabor@invitel.hu

SYNGENTA-ÖNKÉNTESÉK A SZALAJKA-VÖLGYBEN

A Syngenta Kft. munkatársai családtagjaikkal immár második alkalommal segítettek az MME tevékenységét társadalmi munka keretében ezúttal a Bükki Helyi Csoporttal együttműködve. Lázás előkészületet követően a Syngenta 120 fővel, az MME Bükki Helyi Csoport és a Bükkvidéki Természetvédők Egyesület önkénteseinek, illetve a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság munkatársainak vezetésével keltek útra, hogy együtt óvják a fokozottan védett Szalajka-völgy természeti értékeit.

A lelkes segítők több kisebb csoportra osztva nagyon eredményesen dolgoztak. Két csapat a területen található énekesmadár-odútelep takarításában segédkezett, míg a barkácsolást kedvelők új odúkat készítettek a Gloriet-tisztáson. Az elkészült új odúkat a környékre helyeztük ki, új költőhelyeket kínálva ezzel a madaraknak. Egy másik csapat a *Milleniumi kilátó* csi-

folytatás a 22. oldalon

2008

Az év madara: a kanalasgém

JANUÁR

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

FEBRUÁR

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29		

MÁRCIUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

ÁPRILIS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

© IMRE TAMÁS FELVÉTELE

MÁJUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

JÚNIUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

JÚLIUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

AUGUSZTUS

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

SZEPTEMBER

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

OKTÓBER

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

NOVEMBER

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

DECEMBER

H	K	Sz	Cs	P	Sz	V
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Szabadban,
szabadon

**2008 áprilisában
megjelenik ingyenes
nyári termékkatalógusunk!**

Legyél Te is bennfentes! Iratkozz fel a Mountex havi megjelenésű e-mail hírlevelére, és értesülj elsőként a Mountex-világ híreiről!
www.mountex.hu/hirlevel

Kérd katalógusunkat e-mailen (mountex@mountex.hu) vagy postán.
(2000 Szentendre, Rózsa u. 16.)

MOUNTEX
UTAZÁS • KALAND • OUTDOOR

WWW.MOUNTEX.HU

Téli munkák és telelő madarak a Hortobágyon

Ez a cikk most nem valamilyen madár-ritkaság szenzációs felbukkanásáról szól (abból minden évben jut nekünk a pusztán), hanem a tél fagyos napjaiban végzett terepi munka és az egyszerűbb, jól ismert madarak kapcsolatáról, ahogyan azt a harmincketedik itt töltött telemen újra átéltem, de most minden korábbinál szerencsésebben le is fotózhattam. Bizonyára sokak által köztudott, hogy a Hortobágy pusztáin nagy kiterjedésű mocsarak is találhatóak, amelyek nádasait évtizedek óta rendszeresen aratják.

Az 1970-es években még gyakori volt a kézi eszközökkel (tolókasza, gyalázka) végzett nádvátság, amelyet a különleges célgépek (PELIKÁN, majd SEIGA nádkombájnok) váltottak fel. Napjainkra a nádfeldolgozó vállalatok teljes gépesítésre rendezkedtek be, a kisvállalkozók pedig gazdag leleménnyel barkácsoltak különféle motoros csotrogányokat, amelyekkel csak az aratási részfolyamatot tudták gépesíteni, nekik megmaradt a kévík gyalogos partracipelése.

Az erre járó idegen ma már csak véletlenül láthat tolókaszával dolgozó nádvágot. Leginkább akkor, ha szemtanúja lesz, hogyan tisztogatom a Kunkápolnási-mocsár csónakútjait a nádtól és gyékénytől. Erre a célra 1977/1978 tele óta egy olyan tolókaszt használok, amelyet a beleütött évszám szerint 1830-ban, Petőfi gyerekkorában kovácsoltak... Három évtized alatt már „elhasználtam” jó pár nyelet és kávat, de a vas igen jól bírja.

Ha enyhe a tél és nem fagy be a mocsár, egy évre kimarad a csónakutak tisztítása, hogy aztán a következő télre kétszeres sűrűségű gazzal kelljen megküzdeni. Ilyen volt a 2007/2008-as mostani szezon is, mert az előző télen egyszer sem bírt el a jég.

December közepétől tartós fagyok jöttek, és karácsony hetében elkezdtem a munkát. Aki még nem próbált tolókaszával síkos jégen dolgozni, azt le sem kell róla beszélni, egy-két óra alatt úgyis örökre elmegy tőle a kedve. Pusztanyers erőn kívül meglehetősen ügyesség is kell hozzá, hogy egyáltalán talpon maradjon az ember. Továbbá erős lelkerő is szükséges ahhoz, hogy óráról órára, napról napra előrefűjam magam a gubancos vízínövényzet között, figyelve a jégen csúszó kaszapenge hangjára is, amely a lékeket, a vékony hártájéggel bevont gázlyukakat időben jelzi, hogy a háromméteres nyél másik végén még időben megtorpanjak és kikerülhessem őket, gondolva a munka második fázisára, amikor majd visszafelé jövök az oldalról behajló nádszálakat sövényvágó ollóval levagdosni.

Ez a tevékenység majdnem minden télen egy megnyerhetetlen versenyfutás a közelgő havazással. Hómentes jégen igazán jól lehet dolgozni, jól vág a kasza, és könnyű észrevenni a veszélyesen gyenge jégfoltokat. Aztán lezúdul a hó, amelyben 10-12 cm-es vastagság

mellett még el lehet kínozni a munka folytatását, de a lékeket álnok módon befedi, és a jég bármely pillanatban megnyílhat a következő lépésemről. A hóaplan hangtompítóként is működik, nem hallani a kaszafej megváltozott hangját, ha vékony jégen siklik. A mégis megtalált lékeknél aggódva méregettem a vízmélységet: 150-160 cm, hiszen a csónakutakat valaha kotróval ásattuk ki. Viszont minden fáradozást megér, hogy a téli mocsár tele van madarakkal! A lékeknél összesereglegő réti csíkokra a bölömbikák (*Botaurus stellaris*) leselkednek, lábnyomaik mindenfelé feltűnnek a hóban.

Nem mindennapi látvány, amikor a szintén áttelelő guvat (*Rallus aquaticus*) akár 4-5 példánya is kerülgeti egymást ugyanannál a léknél. A vízbe lecsapva zsákmányolnak, főként rovarokat és apró halakat, de már csigát is láttam náluk. Egy zsilib melletti léknél levágtam a nádat, majd leültem a parton a deszkákra, és vártam a „vendégek” visszatérését. Pár perc múlva ezek a rejtőzködő, óvatos madarak – rám se hederítve – ügyködtek a léknél, egymást

Guvat

© Kovács Gábor

Ökörszem

olykor meg-megkergetve. Órákig lestem és fényképeztem őket (bevallom, ekkor nem ment a munka, de karácsonyi ajándék gyanánt fogadtam az 1-2 méterről készített pompás képeket).

A leaszált gyékényfoltok, avas nád-szálak helyére a nádas apró madarai szinte azonnal odasereglenek. Az ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) némelyik példánya olyan bizalmas volt, hogy nem csupán követtem munkám során, hanem szemből is közelített, kíváncsiságból más-

fél-két méterig merészkedett. A guvatok esete óta egy kisebb hátizsáknyi fotóeszközt is ki-hurcoltam magammal a mocsárba, így az ökörszemről is szület-tek közeli portrék.

Nagyon készültem a következő, a tolokaszát szintén folyton követő madár-faj, a barkóscinege (*Panurus biarmicus*) fotózására is, hiszen már átéltem azt a meghökkentő madarászélményt, ahogy a jégen szedegető, az általam levágott nádszálak leszóródott magvait keresgé-

lő madárcák a csizmámtól alig 20 cm-re matattak, vagy éppen a jégen fekvő kasza hosszú nyele alatt bújtak keresztül. Vártam hát az alkalmas időjárást. Január 5-én erős fagy, vastag zúzmara és szikrázó napsütés adta meg a legszebb feltételeket a felvételekhez. A mocsár egyik közelebbi részén, a tízcentis hóval lepett jégen még kerékpárral bírtam haladni, amikor a zúzmarás gyékénybuzogányokon egy kis csapat barkóscinegére figyeltem fel, amint 5 hím és 3 tojó bontogatta szorgosan a buzogányok pelyhét, amely aztán szerteszt repült az ég kék háttere előtt. A napsütésben is dermesztő hideg (-10 °C) volt, emiatt a madarak golyó alakúra fújták fel magukat a tollazatuk ellazításával. A gömböc formából csak a farkuk és a két szárnyhegyük állt ki.

Táplálkozás közben egyre közelebbi gyékényekre jöttek, így megesett, hogy hátrálnom kellett, mert a 400 mm-es objektívben „már nem fért el” egy egész madár! Egy órán át fotóztam őket, közben az egyik hím odaszállt a hóban álló biciklihez, nézegette a kerék küllőit, a gumit és a pedált piszkálgatta (mindezt persze szintén megörökítettem).

Tisztelettel emlékeztem Szabó L. Vilmosra, akinek négy évig lehettem itt munkatársa. Tőle hallottam először, hogy a hím barkóscinegék téli tollazata sokkal szebb, mint a nászruhája. Ezt most végre nemcsak megfigyeléssel iga-

„Egy gyékényen” táplálkozó barkóscinegék

Sárgacsőrű kenderike

Búbospacsirta

Nagy őrgébics

zolhattam, hanem tökéletesen sikerült felvételekkel is.

A nap további része már nehéz munkával folytatódott. Estig befejeztem a leghosszabb csónakút tisztítását, a sunyi hótakaró alatt lapuló vékony jégbe kétszer is beszakadtam. Délutánra nagyot változott az idő, megjött az enyhülés, olvadni kezdett a hó. A leszálló estében a kaszát felkötöttem a biciklire, és két hét után hazahoztam.

A téli napok munkái a pusztai bejárásokkal folytatódtak. Ekkor is leltem érdekességeket, hiszen sárgacsőrű kenderikéket (*Carduelis flavirostris*), búbospacsirtákat (*Galerida cristata*), nagy őrgébicsset (*Lanius excubitor*) fényképezhettem. Behavazott repceföldön a hótakarót vájkáló vadludak látványával búcsúztak el a mostani tél emlékezetes pillanatai.

Kovács Gábor

...az egyik hím odaszállt a hóban álló biciklihez, nézegette a kerék küllőit, a gumit...

...és a pedált piszkálgatta.⁰⁰

Vadludak a behavazott repceföldön

A sárszalonka csőre

A madarakat szemlélve az embert bámulatba ejti a csőrök sokfélesége, hiszen a különféle tápláléktípusokhoz alkalmazkodva egészen eltérő csőrformák alakultak ki az évmilliók során. A madárcsőrök alakja tehát szoros kapcsolatban áll a táplálkozással, így a csőr alapján még az anatómia iránt kevésbé fogékony emberek is könnyen megállapíthatják egy madárról, hogy az mivel táplálkozhat. Egészen más típusú csőre van például a ragadozómadaraknak, a szűrőgető életmódot folytató récéknek, a fakéreg alól táplálkozó fakuszoknak vagy a kemény magvak feltöréséhez alkalmazkodott meggyvágónak. De még egy „szűkebb” rendszertani csoporton belül is hihetetlen formagazdagsággal

© MAROS SÁNDOR

A rövidebb csőrű pajzsoscankóhoz képest a sárszalonka a jóval mélyebb iszaprétegekből is képes kinyerni a zsákmányállatokat

jobbára a felszínről, vagy az iszap felső rétegéből képesek kinyerni táplálékukat. A külhoni partimadarak között ismert olyan faj is, amelynek csőre a récékéhez hasonlóan kanálszerűen kiszélesedő, sőt olyan is, amelynek csőre oldalra (aszimmetrikusan) elhajlik. Meghökkenítő csőrrel rendelkeznek a hazánkban is előforduló szalonkák, godák és pólingok is. Ezek a madarak vékony, hosszú csőrükkel a talaj mélyebb rétegeiben is eredményesen gyűjtik a zsákmányállatokat. Az iszapos, képlékeny talajba „találomra” bemélyesztik csőrük végét, s ha csőrükhöz táplálékra lelnek, azt gyorsan megragadják és lenyelik. A zsákmányszerzés ennek megfelelően az alsó és felső csőrük pontos összehangolását igényli. Ezt segíti elő a madarak azon sajátossága, hogy nem csupán az alsó, hanem a felső csőrük végét is képesek mozgatni. Miképpen lehetséges ez? A válasz megértéséhez vegyük szemügyre a mellékelt koponyarajzot.

A „feladat” tehát, hogy madarunk az idegekkel dúsan ellátott csőrüjét (1)

csipeszként használhassa. A felső káva elmozdulását a madarak többségénél a csőr tövénél lévő hajlékony zóna (4) teszi lehetővé, ám a hosszú csőrű partimadaraknak még egy hajlékony csőrzónája (2) is van, amely segíti a felső káva csúcscsücs közeli részének felemelését is. A csőr alapi részénél egy megvastagodott tájék (3) biztosítja az amúgy törekeny csontok stabilitását. Amikor a száj nyitásakor a madár alsó csőrükéje lefelé mozdul, az állkapocs vége (5) felfelé löki a négy-szögcsontot (6), amely pedig a hozzá kapcsolódó vékony csontokat (7, 8, 9) tolja előre. Ez az anatómiai szerkezet lehetővé teszi, hogy a táplálékot keresgélő madarak az iszapba mélyen ledugott csőrük végét képesek legyenek kinyitni, s áldozatukat megragadni.

Ezúton is köszönöm Hollósi Zoltánnak és Maros Sándornak, hogy színes fotókkal segítették írásom illusztrálását.

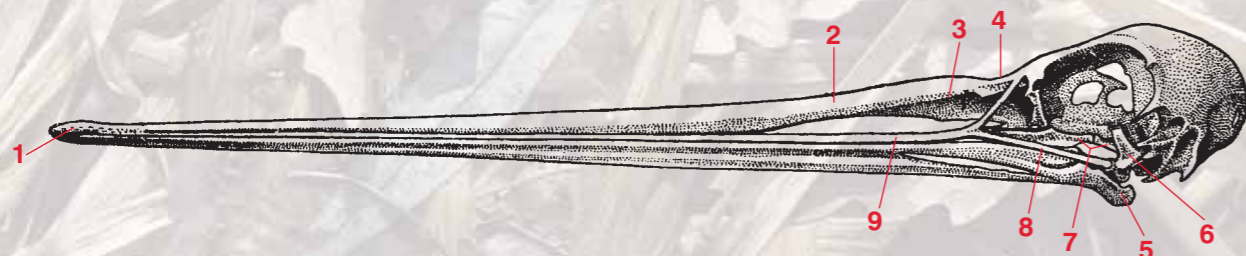
Ujhelyi Péter

© HOLLÓSI ZOLTÁN

Az „ásító” sárszalonka képen jól megfigyelhető a felfelé mozduló csőrűvég

találkozunk. A partimadarak között akadnak ősbibic típusú, rövid csőrrel rendelkező képviselők, mint például a lilék, bíbicek, cankók és partfutók, amelyek

Megfigyelni és megörökíteni

Egyszerű. Gyors. Pontos.

Üdvözljük a digiszkóping világában! Másokkal is megosztható, egyedülálló élmények részese lehet. A Swarovski Optik Digitális Kamera Bázisa a digitális fényképezőgépet közvetlenül a teleszkóp okulárjához rögzíti – a teleszkóp lesz az objektív. Saját fényképezőgépével örökíthet meg nagy távolságról is elképesztően részletgazdag képeket. A megfigyelési- és fényképezési mód közötti gyors váltás egészen egyszerű, az objektum folyamatosan a látómezőben marad.

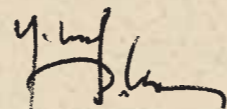

SWAROVSKI
OPTIK

Nem és nem és nem...

„A Corvus nemben a nemek közötti különbség nem kifejezett.” – Amennyiben a kedves Olvasó nem érti ezt a mondatot, ne önmagát hibáztassa. Az idézett mondat szakmailag ugyan nem tekinthető hibásnak, az állattanban kevésbé jártas emberek azonban nagy valószínűséggel továbblapoznak, ha egy ilyen mondatba ütköznek. Pedig írhatnánk úgy is, hogy „A Corvus nemzetség fajainál az ivari különbség nem kifejezett.” Igen ám, de ezzel azt kockáztatjuk, hogy a zoológiában jártas kollégák megmosolyognak minket, hiszen a szakmailag képzett szerzőnek azt tudni kell, hogy az állattani szaknyelvben a rokon fajokat magában foglaló rendszertani csoport, a „genus” magyar megfelelője a „nem”. Ugyanezen taxon botanikai megfelelője a „nemzetség”, viszont ezt a szót az állattani szaknyelv egy másik rendszertani szint, a „tribus” magyar megfelelőjeként használja. S ha netán az állattani szigorlaton az egyetemi hallgató össze találná keverni a nemet és a nemzetséget, nagy eséllyel utóvizsgára invitálná oktatója... Kérdés: ragaszkodjunk-e a félreértésekhez vezető kifejezés használatához csupán azon az alapon, hogy ezzel a sok-sok évtizedes hagyományt ápoljuk? Úgy vélem, időszerű lenne felülbírálni a korábbi gyakorlatot, és szakmai berkekben konszenzusra jutni abban a tekintetben, hogy legyen szó akár botanikai, akár zoológiai kiadványról, a „genus” megfelelője ezentúl legyen egységesen a „nemzetség”. A „tribus” kifejezés ugyanis olyan ritkán szerepel a publikációkban, hogy miatta nem érdemes elvetni az oly kívánatos egységes szaknyelvhasználat lehetőségét.

Akadnak kollégák, akik a „nem” zavaró voltát érzik ugyan, de a „nemzetség” kifejezés használatát – a fentebb említett okok miatt – nem merik kockáztatni; ők a publikációkban előszeretettel alkalmazzák a „génusz” kifejezést. Mi ezzel a megoldással a gond? Egyrészt semmivel sem lesz általa érthetőbb egy kívülálló számára a mondanivalónk, másrészt semmivel sem lesz közelebb minket az egységes nyelvhasználatához. Néha úgy tűnik, mintha a zoológusok és a botanikusok önálló nyelvet használna külön-külön kutatóknak saját bolygójukon. Napjainkban külön szabályok érvényesek a növénynevekre, és ezektől számos ponton eltérő szabályok az állatnevekre. A laikus olvasó pedig értetlenül állhat e bábeli zűrzavarban: a növényhatározókban ugyanazt a fogalmat miért szerepeltetik más néven, mint az állathatározókban? Bár jóval ritkábban, de még az is előfordul, hogy egyazon néven a botanikusok és a zoológusok különböző élőlényeket jelölnek. A Prunella például éppúgy lehet növény-, mint madárnem(zetség) – miközben mindkét tudományág művelői fontos nevezéktani szabálynak tartják, hogy egy érvényes latin név csak egy élőlényt jelöljön. Talán ha nemzetközi szinten elmélyültebb lenne a párbeszéd a növény- és az állatrendszertan művelői között, az ilyen következetlenségek is kiküszöbölhetőek lennének. Meglehet, hogy ez még sok időt igényel, egyelőre már az is eredmény lenne, ha legalább a hazai zoológusok egymás között megállapodnának, és a magyar szaknyelvet sikerülne egységesíteni. Ennek egyik eleme lehetne, ha ezentúl a „genus” megfelelőjeként a botanikában és a zoológiában egységessé válna a „nemzetség”. Vagy nem?

Ujhelyi Péter

Válogatás 2007 novemberére és 2008 januárja közötti időszak érdekes madártani megfigyeléseiből

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani 2007 novemberének, decemberének és 2008 januárjának legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő. Ezen adatok hitelesítése legtöbb esetben még nem történt meg – vagy azért mert a Nomenclator Bizottság még nem bírálta el véglegesen az egyébként beküldött adatot, vagy mert a megfigyelésről még nem érkezett részletes jelentés –, ezért az adatok csak tájékoztató jellegűek, így sem az előfordulás pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük (utóbbit már csak azért sem, mert nem akarjuk elvenni az önálló publikálás lehetőségét senkitől sem).

NOVEMBER

A szeptember közepe óta a Hortobágyon tartózkodó immatur rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*) egész hónapban megfigyelhető volt. Szintén majdnem az egész hónapban látható volt egy örvös lúd (*Branta bernicla*) Tata környékén, egy hím vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*) Fertőújlakon, és az Elepi-halastónál telelő fekete sast (*Aquila clanga*) is többször megfigyelték. November elején egy vörösfarkú egerészölyvet (*Buteo buteo vulpinus*) láttak Tótkomlós közelében. Szintén a hónap elején a Nagykunságban és a Borsodi-Mezőségben is szem elé került egy-egy örvös lúd (*Branta bernicla*). November első hetében előbb a Borsodi-Mezőségben, majd a Hortobágyon tűnt fel egy nílusi lúd (*Alopochen aegyptiaca*). A hónap első három hetében egy fiatal szélesfarkú halfarkas (*Stercorarius pomarinus*) tartózkodott hosszú ideig a tömörkényi Csaj-tavon, de november elején a Balatonon, november közepén pedig a Duna paksi szakaszán is láttak egyet-egyét. A hónap második hetében egy öreg jeges búvár (*Cavia immer*) tartózkodott a hortobágyi Fényesi-halastavon, ugyanezen a héten a geszti Begécsi-víztározón egy öreg örvös lúd (*Branta bernicla*), a szegei Fehér-tavon egy fiatal csüllöt (*Rissa tridactyla*), a kardoskúti Fehér-tavon pedig egy fiatal ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*) észleltek. November második hetében először Fertőújlakon, majd másnap Gersekaráton, pár nap múlva a Kis-Balatonon, majd végül a nagykanizsai Miklósfai-halastavakon láttak egy immatur rózsás gödényt (*Pelecanus onocrotalus*). Ugyancsak november második hetében figyelték meg Szegeden először azt a himaljai füzikét (*Phylloscopus humei*), amelyiket aztán később sikerült megfogni és meggyűrnüni, és amelyik még több hétig ugyanott maradt (a fajnak ez az első hazai előfordulása). A hónap közepén a szegei Fehér-tavon egy szibériai heringsirályt

(*Larus fuscus heuglini*), a Rétszilasi-halastavakon egy fiatal csüllöt (*Rissa tridactyla*), a balmazújvárosi Virágoskúti-halastavon egy örvös lúd (*Branta bernicla*) láttak. November harmadik hetében egy hosszúfarkú cankót (*Bartramia longicauda*) észleltek pár napig a Nagyiváni-pusztán (ennek az észak-amerikai fajnak ez az első hazai előfordulása, amelyről lapunk előző számában már fényképpel illusztrálva hírt adtunk). Ugyanebben az időszakban egy fiatal örvös lúd (*Branta bernicla*) került szem elé Fertőújlak közelében. November utolsó hetében egy öreg vékonycsőrű sirály (*Larus genei*) figyelték meg Keszthelyen (kilencedik hazai előfordulás), míg a hónap végén egy öreg dolmányos sirály (*Larus marinus*) került szem elé Kardoskúton.

DECEMBER

A november közepe óta Szegeden tartózkodó első hazai himaljai füziké (*Phylloscopus humei*) az egész hónap folyamán ugyanazon a területen maradt, január legelején látták utoljára. December első hetében egy öreg örvös lúd (*Branta bernicla*) figyelték meg a fertőújlaki élőhely-rekonstrukción, a már korábban is látott vörös ásólud (*Tadorna ferruginea*) pedig ismét észlelték néhányszor. Szintén december első hetében egy öreg és egy fiatal örvös lúd (*Branta bernicla*) került szem elé Pusztaszer határában. December első felében megint látták néhányszor az Elepi-halastónál telelő fekete sast (*Aquila clanga*). A hónap második és harmadik hetében egy fiatal jeges búvár (*Cavia immer*) tartózkodott tíz napig a zalaegerszegi Gébárti-tavon. A szeptember közepe óta a Hortobágyon tartózkodó rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*) a hónap végére annyira legyengült, hogy december utolsó napjaiban sajnos elpusztult. Az év utolsó napjaiban Geszt közelében egy öreg örvös lúd (*Branta bernicla*), a Kis-Balatonon pedig egy immatur fekete sast (*Aquila clanga*) láttak.

JANUÁR

Az Elepi-halastónál telelő öreg fekete sast (*Aquila clanga*) január folyamán is többször látták. Szintén többször szem elé került Fertőújlak környékén a már korábban is látott vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*). Január második felében két öreg rövidcsőrű lúd (*Anser brachyrhynchus*) figyelték meg Fertőújlak közelében, a madarak egy hétig tartózkodtak a területen (a fajnak ez a tizenegyedik előfordulása Magyarországon). Ugyanebben az időszakban egy öreg örvös lúd (*Branta bernicla*) és tíz napig egy tojó angliai barázdabillegetőt (*Motacilla alba yarrellii*) is láttak Fertőújlakon (ennek az alfajnak ez az első magyarországi előfordulása). A hónap utolsó hetében hét öreg kis hatytyú (*Cygnus columbianus bewickii*) jelent meg a hortobágyi Borsóson. Január utolsó napjaiban egy öreg hím csuklyás bukó (*Mergus cucullatus*) tűnt fel a Bősárkány melletti Nyirkai-Hányban (talán ugyanaz a madár, amelyik már tavaly is tavalyelőtt is „tiszteletét tette” ugyanitt), a tiszacsegei Cserepesen egy öreg örvös lúd (*Branta bernicla*), a Tisza-tavon pedig egy öreg szibériai heringsirályt (*Larus fuscus heuglini*) láttak.

Köszönetet szeretnénk mondani a madarak valamennyi megfigyelőjének, hogy adataikat közkinccsé tették, és egyben szeretnénk felhívni a figyelmüket, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Zalai Tamás, H-5100 Jászberény, Berényi u. 6. (tamas.zalai@www.hnp.hu)). Az itt felsorolt adatok egyébként a Nomenclator Bizottsághoz beérkezett jelentésekből, az MME internetes levelezőlistáiról, az érdekes megfigyeléseket közlétező sms-hálózatból és a www.birding.hu internetes oldalról származnak.

Összeállította: Hadarics Tibor

Éled a tavasz!

Az egyik legbájosabb itatóvendég az őszapó

A madárbarát kertészek számára a tavasz az események változatossága miatt az év talán legörömtelibb időszaka. Attól függően, hogy milyen időjárással búcsúzik a tél, a kora tavaszi madárbarát kertben még jó esély van arra, hogy időszakosan működtetni kell a madáretetőt, miközben a bokrok között már énekelnek a költésre készülő madarak és felpezdül az élet az odúk háza táján is. Itt az idő tehát, hogy felelevenítsük az ilyenkor elvégzendő munkák, és a gyakran felvetődő kérdések körét!

ETETNI, VAGY NEM ETETNI?

Az elmúlt évszázadban kialakult hazai gyakorlat szerint a madáretetés a havas, ónos esős időszak, vagyis a tél madárvédelmi tevékenysége. Mára ez a tiszta kép kezd „árnyaltabbá” válni. Nyugat-Európa egyes országainak környezetállapot-romlása miatt az énekesmadarak

állománya drámaian csökkent, ezért az ottani állatvédelmi szemlélet a madarak egész éves etetését támogatja. Angliában a nyár derekán is lépten-nyomon csurig töltött madáretetőket láthat az ember még a lakott területeken kívül is. Ezért találkozhatunk a nálunk elképzelhetetlen látvánnyal, amint egy vízyitűk és egy örvös galamb tömi magába az

etetőről a napraforgót egy napsütötte júniusi tóparti mezőn...

Szerencsére a hazai környezet- és madárállomány-állapotok továbbra sem igénylik az egész éves etetés gyakorlatának bevezetését, ezért a költési időszak kezdetével fejezzük be kerti madaraink etetését. Ennek nemcsak elvi, de madárvédelmi oka is van. Több megfigyelés is

beszámol arról, hogy egyes cinegepárok az etetőben maradó napraforgóval etették a fiókáikat, amelyek ezt nem tudván megemészteni, a gyomortól a nyelőcsőig felgyülemelő magoktól elpusztultak.

TELEPÍTÜNK MADÁRODÚT!

A Madárbarát Kert program ajánlása szerint az odútelepítések optimális időszaka az ősz és a tél. Ennek az ütemezésnek kettős oka van. A leggyakoribb odúköltő fajnak tekinthető cinege- és vereb-fajok nem vonulók, így a téli madárbarát kertben maradv elegendő idejük van a kihelyezett mesterséges odúk megtalálására. Ráadásul az odúkat a madarak nemcsak a költési időszakban használják! Télen – különösen a cinegék – előszeretettel éjszakáznak az odúban, ahol a száraz, szélvédett környezetnek köszönhetően kevesebb energia felhasználásával vészjelhetik át a kemény hidegeket. Ezek újabb érvek mellett, hogy madárbarát kertünket a program ajánlásai szerint egész évben, tehát téli madáretetést is végezve működtessük!

Amennyiben az etetési időszak végeztével, a madarak szétszéledését követően helyezzük ki az odúkat, nagyobb az esély arra, hogy a madarak nem találják meg időben, és így nem is költenek ezekben. Elkeseredésre azonban ez esetben sincs ok, a júniussal kezdődő második költésben, vagy a következő évben minden bizonnyal elfoglalják a madarak a megfelelő odúkat. A költési szezon közeledtével érdemes újra, vagy legalább most végignézni mesterséges odúinkat a szükséges karbantartási munkák, elsősorban a tavalyi fészkek eltávolítása miatt.

MILYEN MESTERSÉGES ODÚT HASZNÁLJUNK?

Még jól emlékszünk arra, hogy 2007-ben az év madara a mezei vereb volt, így hívtuk fel a figyelmet arra, hogy Európa egyes területein a környezetkárosítás miatt már az olyan alkalmazkodóképes fajok, mint a verebek is veszélybe kerültek, eltűntek. A mezei verebek európai szintű védelme miatt a még meglévő állományokat, így a magyarországit is

Az odúk egész évben fontosak az odúlakó fajok számára

óvni kell. Ezért a madárbarát kertész már nem tekinti kellemetlennek a verebek jelenlétét, és nem használ verébmentes etetőt, verébmentes „A” odút.

NE FELEDKEZZÜNK MEG AZ ITATÁSRÓL!

A téli madáretetés közkeletességének egyik legfontosabb oka érzelmi, és nem madárvédelmi természetű – egyszerűen szeretjük nézni a meleg szobából az ablak előtt az etetőn nyüzsgő madarakat. Éppen ezért jelent nagy „törést” a tavasz beköszönte, amikor az etetés befejezésével madaraink szétszélednek, szinte eltűnnek. Van azonban egy remek, ezt a hatást kiküszöbölő madárvédelmi eszköz a kezünkben: az itató. Amennyiben nem feledkezünk meg az itató egész éves működtetéséről, tehát télen is feltöltjük legalább naponta egyszer jég helyett vízzel, a madarak az etetés befejeztével akár nagyobb távolságról is visszalátogatnak egy-egy korty vízre és fürdőzésre. Ennek köszönhetően madárbarát kertünk még akkor is nagy madársereget láthat vendégül, ha éppen nem költenek egyik odúnkban sem.

SOHA NEM KÉSŐ BELEVÁGNI!

A Madárbarát Kert program egyik legfontosabb jellemzője, hogy soha nem késő belevágni! Tehát az évnek nincs egyetlen olyan napja sem, amikor ne tudnánk elindítani új, vagy bővíteni a már meglévő madárbarát kertünket.

További információk

Madárodúkról szóló honlap:

www.odu.mme.hu

Madárbarát Kert az MME honlapján:

www.mme.hu

Könyv*:

Drexler Szilárd: *Madárbarát Kert*.

Cser Kiadó, 2005

Ilonczai Zoltán: *Lepkebarát Kert*.

Cser Kiadó, 2007

Drexler Szilárd, Vándor Barbara:

Madárbarát Kert Kalendárium.

Az MME kiadványa, 2007

(A Madárbarát Kert program regisztrációs csomagjának része)

* könyvek és odúk megrendelhetők az

MME internetes boltjában:

www.bolt.mme.hu

Orbán Zoltán

Angliában gyakorlattá vált a madarak nyári etetése. Ennek furcsa következménye a júniusi etetőn közösen táplálkozó vízyitűk és örvös galamb

Szén- és kék cinege az itatón

Önkéntesek és az MME

Önkéntes, gyakornok, adományozó. Nevezük bárhogy is, a szó olyan embert takar, aki saját elhatározásából idejét, tudását és erejét adja egy szervezet munkájához – ingyen. Az önkéntességnek komoly hagyományai vannak. Gondoljunk csak arra, hogy a civil szervezetek mind önkéntes munkával szerveződő egységként indultak, s egy részük mind a mai napig támogatás, külső anyagi juttatás nélkül dolgozik. Az önkéntesek azok az emberek, akik az alapítók erejéit viszik tovább – valamennyiünk számára példát mutatva.

Riport és ismeretterjesztés a tatai Öreg-tónál

Madarászás az állatkerti tónál

Kiadványok postázása az MME Titkárságán

Az MME-nek mára már a helyi csoportok szintjén is vannak állandó alkalmazottai, de továbbra is nélkülözhetetlen segítséget nyújtanak az önkéntesek. Az MME központi irodája évente több alkalommal dolgozik önkénteseivel. A tevékenységi körök széles spektruma szerint borítékokat címkézünk, kiadványokat postázunk vagy az ország különböző pontjain tagokat toborzunk, mada-

rakkal kapcsolatos információt nyújtunk és gyűjtünk önkénteseink által.

Idén indítunk útnak két új programot. Az egyik a *Csodálatos madarak* (a 2007/3. lapszámban bemutatott ABB) program, amely állandó madármegfigyelő és információs pult létrehozását jelenti, míg a másik a kommunikációs háttér munkát, a kreatív kiadványtervezést, aktív sajtó- és hatékony szervezeten belüli kommunikációt foglal magában. Az új programokkal célul tűztük ki magunk elé, hogy önkénteseink számára folyamatos szakmai képzést biztosítsunk, és megadjuk annak lehetőségét, hogy közös teen-

dőinkben nyújtott segítségükkel elsjátíthatassák azokat a lépéseket is, amik minden civil szervezet életében döntő fontosságúak.

Itt szeretnénk közzé tenni felhívásunkat, amellyel önkénteseket keresünk. A tevékenységek megegyeznek a fentiekben bemutatott példákkal, és igény szerint kiegészülhetnek egy-egy téma szélesebb körű megismerésével, igazolt gyakorlattal is. Várjuk mindazok jelentkezését, akik kedvet és kitartást éreznek pár hetes vagy több hónapos aktív részvételhez!

Kaiser Mónika

Önkéntes munkatársunk – aki hóban-fagyban kitért mellettünk

Schmidt Egon ismeretterjesztő könyveivel emberek tömegével szeretettel meg a természetet

Az MME várja az önkéntes diákok jelentkezését!

Túl fiatal vagy komolyabb természetvédelmi tevékenységekhez? Kezdő madarász vagy? Vegyél részt a *golyafelmérésekben*! Regisztrálj a www.golya.mme.hu honlapon, és keresd a felmérő adatlapot, amelyre a közelethez lévő golyafészkeknek és lakóinak jellemzőit kell feltöltened a nyár folyamán!

Magyarországi madarászok

Magyarországi madarászok, természetvédelmi munkások, önkéntesek, akik a természetvédelemért dolgoznak. A szervezet célja a természetvédelem erősítése és a természetért való felelősségvállalás. A szervezet tagjai a természetvédelemért dolgoznak, és a természetért való felelősségvállalásukat a természetvédelem erősítésével és a természetért való felelősségvállalással szemléltetik.

MME Titkárság

Magyar Madarász Egyesület (MME) Titkárság. A szervezet célja a természetvédelem erősítése és a természetért való felelősségvállalás. A szervezet tagjai a természetvédelemért dolgoznak, és a természetért való felelősségvállalásukat a természetvédelem erősítésével és a természetért való felelősségvállalással szemléltetik.

Amennyiben egy kicsit jobban ismered a madarakat, vagy legalábbis van egy általad jól ismert terület, kipróbálhatod magad a *Kedvenc Madarászhelyem* programunkban! Ebben a programban a szívedhez legközelebb álló területen kell március-július között teljes (vagy akár csak néhány, ismert madárfajra irányuló) felmérést végezni. Nem kell mást tenned, csupán felvenni a kapcsolatot a www.mme-monitoring.hu munkatársaival, akik segítenek neked mindenben.

A komolyabb fajismerettel rendelkezők bevonásával zajlik a *Mindennapi Madaraink Monitoringja*, amelyben a környéken egy véletlenszerűen kisorsolt területen meghatározott időben történő madármegfigyelést kell végezni. A program célja, hogy átfogó képet kapjunk a gyakori, jól ismert fészkelő madaraink állományának hosszú távú változásairól. A részleteket megismerheted a www.mme-monitoring.hu oldalon!

Magyarországi madarászok

Magyarországi madarászok, természetvédelmi munkások, önkéntesek, akik a természetvédelemért dolgoznak. A szervezet célja a természetvédelem erősítése és a természetért való felelősségvállalás. A szervezet tagjai a természetvédelemért dolgoznak, és a természetért való felelősségvállalásukat a természetvédelem erősítésével és a természetért való felelősségvállalással szemléltetik.

Szeretnél másban is segíteni?

Terjesszed barátaid, iskolatársaid között az MME prospektusait és a *Madárbarát Kert* program szórólapjait! Írj munkatársunknak, Berényi Zsombornak a berenyi.zsombor@mme.hu címre, hogy postázzon neked annyi szórólapot, amennyit biztosan el tudsz juttatni ismerőseidnek!

Az MME boltja a világhálón
bolt.mme.hu

Minden, ami a madárbarátoknak szükséges lehet!

Készíts darázsgarázst!

A madárbarát kert része a rovarbarát kert is. A virágok nektárját kereső lepkék csalogatásához elegendő színes és illatos dísznövényeket (például nyáriorgonát) telepíteni kertünkbe, így a színpompás lepkék számos fajtát közvetlen közelről is megcsodálhatjuk. A lepkék mellett számtalan érdekes rovarfajt is megfigyelhetünk közvetlen környezetünkben. Ma még fel-felbukkannak a kertés övezetekben a magányos életmódot folytató darazsak is. Ismerd meg ezeket a különleges életmódú állatokat úgy, hogy vendégül látd őket a kertedben! Készíts darázsgarázst! A módszer egyszerű, és háromféle anyagból is készítheted!

A.

1. Szerezz néhány, különböző vastagságú – kb. 5-15 mm átmérőjű – nádat vagy bambuszrudat!
2. Vágd fel ezeket 10-20 cm hosszúságúra!
3. Kösd szorosan egymásra a rudakat rafiával!
4. Akaszd fel a művedet védett helyre, például az eresz alá!

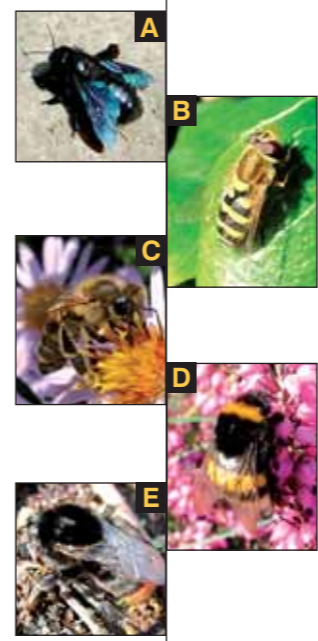

B.

1. Szerezz be egy kb. 20 cm átmérőjű és legalább 10 cm vastag farönköt!
2. Egy tapasztalt felnőtt segítségével vágd ketté!
3. Fúrj a farönkbe keresztbe (a kerges rész túoldalán) különböző vastagságú lyukakat!
3. A hátoldalra fúrj lyukat, hogy a darázsgarázs felakasztható legyen!

Rejtvény

Párosítsd össze a képen látható állatokat nevükkel! Melyik a „kakukktojás”, és miért?

1. földi poszméh
2. házi méh
3. közönséges zengőlégy
4. kővi poszméh
5. kék fadongó

A megfejtést **2008. április 15-ig** várjuk az MME 1121 Budapest, Költő u. 21. címére!

A helyes megfejtést beküldők között ajándékokat sorsolunk ki.

- Az előző szám rejtvényének helyes megfejtése:
1. rétihéja, 2. egerészölyv, 3. héja, 4. parlagi sas, 5. vörös vércse, 6. kerecsensólyom

Nyerteseink:
Bank-Bareith Zsuzsanna, Aparhant
Czuppon Réka, Szentendre
Varga Mátyás, Táborfalva
Nyereményünk egy szép madaras kitűző és egy 2008 évi naptár.
Gratulálunk!

LEGYEN MME-TAG!

Az egyesület aktív tagjai és szakemberei időt és fáradságot nem kímélve dolgoznak céljaink megvalósításában. Bizonyosak vagyunk abban, hogy tagjaink, partnereink méltán lehetnek büszkéek munkánkra, és elmondhatják, hogy az MME támogatásával jelentős mértékben hozzájárultak hazánk természeti értékeinek megóvásához.

Tagjaink

- kézzhez kapják a *Madártávlát* c. folyóiratot
- részt vehetnek az egyesület rendezvényein
- táborainkban, madárvártainkban megismerkedhetnek a madár- és természetvédelem kérdéseivel
- kedvezményesen hozzájuthatnak az MME saját kiadású könyveihez, plakátjaihoz, egyéb kiadványaihoz
- lehetőséget kapnak arra, hogy kapcsolatot teremtsenek hasonló gondolkozású emberekkel
- ismereteiket a madarakról kibővíthetik, elmélyíthetik
- az Interneten való jelenlétüknek köszönhetően részt vehetnek egy madarász-levelezőlistán
- a családi tagságot választó tagok között minden év végén ajándékokat sorsolunk ki
- élhetnek az Alapszabályban foglalt jogaikkal
- kapcsolódhatnak az MME programjaihoz.

MME belépési adatlap letölthető az egyesület honlapjáról, illetve igényelhető az egyesület címén: 1121 Budapest, Költő u. 21.
Tel.: 1/275-6247, Fax: 1/275-6267

Újra indul a **Tavaszi Madárles!**
Örülj velünk együtt az éledő tavasznak, és látogasd meg újra a www.springalive.net-et!
Hazánk már harmadik éve vesz részt ebben a nemzetközi programban. Köszönjük azok segítségét, akik az elmúlt tavaszokon részt vettek a nagy, játékos fajvadászban!

Miről is szól a Tavaszi Madárles?

Menj ki a szabadba, keresd a négy, a tavasz kezdetét jelző madárfajt: a kakukkot, a füstí fecskét, a sarlósfecskét és a fehér gólyát; ha bármelyik fajt először látod, regisztráld a www.springalive.net oldalon! Kezdő madarászként sem kell megijedned, a honlap ugyanis izgalmasan mutatja be neked a négy madárfajt, és segít a határozásukban is!

Egész Európát átívelő verseny!

A tavalyi tavaszt Európa 37 országában kísérték figyelemmel a gyerekek, és több mint 16 000 megfigyelést regisztráltak a honlapon. A nagy számú részvételnek köszönhető, hogy kedvenc tavaszi hírnökeink európai útvonaláról, úticéljáról egyre pontosabb képet kaphatnak a Birdlife International szakemberei.

Légy részen!

A 2007-es felmérés eredményei szerint az enyhe tél hatására a szokásosnál korábban érkeztek meg a madarak, mint szoktak, a fehér gólyák például már március első napjaiban, a füstí fecskék március végén, a kakukkok április elején, a sarlósfecskék pedig május elején hazatértek. A részletes eredményekről a honlapon olvashatsz!

Kedves Gyerekek és kedves Pedagógusok!

Meghirdetjük a *Tavaszi Madárles* versenyt! Nem kell mást tenned, csak regisztrálni a www.springalive.net-en az általad legelőször észlelt négy madárfaj bármelyikét. Aki legelőször látott kakukkot, füstí fecskét, sarlósfecskét vagy fehér gólyát egy adott régióban, az oklevelet kap és megajándékozunk egy kitűzővel!
A versenyben nemcsak Te magad, hanem iskolai osztályok, szakkörök is indulhatnak, ebben az esetben az iskola címét, a vezető tanár nevét és az osztályt vagy a szakköri csoportot kell megjelölni. Tölts fel megfigyeléseidről vagy akár magatokról egy csoportképet a www.springalive.net galériájába!

Kedves Pedagógus! Kérjük, küldjön nekünk a program végén egy rövid leírást a versenyben való részvételükről fotókkal együtt az MME, 1121 Bp., Költő u. 21 címre! A borítékra írja rá: „Tavaszi Madárles”!

A verseny március 15-től május 31-ig tart.

Figyelem!

Ha van egy jó történeted a megfigyelésedről, meséld el nekünk, és nyerj! Március 15-től május 31-ig minden héten megajándékozunk azokat, akik a legérdekesebb vagy a legkedvesebb történeteket töltik fel a honlapra a madarak megfigyelésével kapcsolatban!

Bővebb információkat kérhetsz a schmidt.emese@mme.hu vagy a berenyi.zsombor@mme.hu címről!

„Szennyvíztó”

A Madártárlatban ezúttal egy kissé szokatlan élőhelyen készített felvételeket mutatunk be olvasóinknak.

A veresegyházi szennyvizet – tisztítás után – nem valamelyik patakba engedik, hanem egy kb. 20 hektáros területen, apró árkokba folytatva elszikkasztják. A homokos talaj hamar elissza a vizet. Ha sok a csapadék, a talajvíz szintje erősen megemelkedik, és a mélyebben fekvő területeken felszínre kerül. Több kisebb, 5–50 méteres átmérőjű, és egy nagyobb, durván 60×200 méteres tó keletkezik ilyen módon. A legnagyobb vízfelület egy kaszáló szélén van. Átlagos években a téli, tavaszi csapadék feltölti, majd nyár közepére–végére kiszárad. A „tómeder” növényzetét a területhasználó nyár végén és ősszel lekaszálja, így a következő év tavaszára egy hatalmas, nyílttükrű pocsolya fogadja az arra tévedőt. A víz sekély, átlagos mélysége 15–25 cm lehet, és a legmélyebb részen sem több 60–80 centiméternél, a partokat pedig széles tocsogós rész határolja. A vízminőséggel – annak ellenére, hogy ha áttételesen is, de szennyvíz táplálja – nemigen lehet baj, a tóban évről évre rengeteg a „vízibolha”, számtalan kétéltű használja szaporodóhelyként, és viszonylag sok madár költ, vagy táplálkozik a területen. A korábbi két év (2005, 2006) csapadékos jellege elrontotta a fent leírt vonzó képet. A tó nem száradt ki, ezért nem lehetett lekaszalni. A nád hihetetlen mértékben elterjedt, lefedve a vízfelület jelentős részét. Ahol még nincs nád, ott a vidrakeserűfű hajtásai bomlanak a vízben. Fotós szemmel ugyan sokat veszített értékéből a terület, de az állatokat egyelőre nem zavarja a változás, ugyanolyan nagy számban tartózkodnak a környéken, mint azelőtt. Érdekes, hogy a Gödöllői-dombság körzetében, egy ilyen, külsejét és élővilágát tekintve is az alföldi szikeseket idéző élőhely jött létre, ráadásul emberi tevékenység nyomán!

Az élőhely látképe

Bóbita

Sárszalónka

Suhayda László

Seregélycsapat

Vízityúkfiókák

Tökés récék

Kis vöcsök a fiókáival

© SUHAYDA LÁSZLÓ FELVÉTELEI

Szürke gém

Szárcsa

„A madárbarát Magyarorszáért”

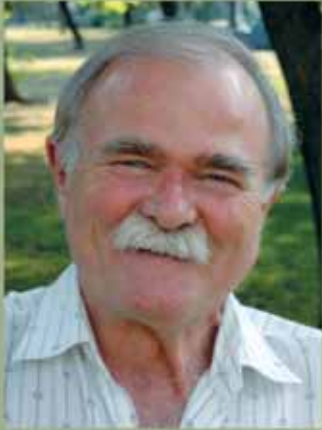
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület/Birdlife Hungary

Budapest, 1121 Költő u. 21. • Telefon: 1 275 6247 • Fax: 1 275 6267

E-mail: mme@mme.hu • Honlap: www.mme.hu

Adószám: 19001243-2-43 • Bankszámlaszám: 11712001-20011215

Kedves Tagtársunk!

Kérem, támogassa ismét adója 1%-ával a Magyar Madártani Egyesületet!

Ezúton szeretnénk megköszönni minden támogatónkak a múlt évben nyújtott kiemelkedő segítséget. Az adó 1%-ából származó felajánlásokból az MME 2007-ben az előző évekhez képest 30%-al többet, 17,5 millió Ft-ot kapott!

Ezzel a támogatással **10 000 tagot** számláló Egyesületünk 2007-ben nem csak folytatni, de fejleszteni is tudta madárvédelmi programjait:

- A parlagi sas, a kerecsensólyom, a tűzok és a kék vércse megőrzéséhez továbbra is az **MME nyújt szakértő védelmet** Magyarországon és az Európai Unióban.
- Kiemelten foglalkozunk a ragadozó madarak **mérgezésének és áramütésének** problémájával, adatokat gyűjtünk és megoldási javaslatokat dolgozunk ki.
- **Több tízezer látogatót** vonzanak gyermektáboraink, kibővült Madarász Ovi és Madarász Suli foglalkozásaink és országos nagyrendezvényeink.
- Az MME **több mint 1 000 önkéntese** szolgálat nélkülözhetetlen felmérési- és madárgyűrzési adatokat, hozzájárulva ezzel a klímaváltozás hatásainak vizsgálatához is.
- **Szakértőként részt veszünk** a természetvédelem ügyében érintett minisztériumok egyes döntés-előkészítési folyamataiban.
- Szakmai állásfoglalásaink nemzetközi szervezetünk a BirdLife International segítségével eljutnak az Európai Unió illetékes bizottságaihoz, **befolyásolva a környezetpolitikai döntéshozatalt.**

Kérem, segítse munkánkat, támogassa ismét a Magyar Madártani Egyesületet adója 1%-ával!

Támogatását ismételten köszönöm!

Dr. Bankovics Attila
elnök

Budapest, 2008. február 20.

Miként tud rendelkezni?

Adóbevallását a második körben elektronikus, vagy postai úton teheti meg, legkésőbb május 20-ig. Amennyiben az elektronikus formát választja, a rendelkezési nyilatkozat adatait (Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, adószám: 19001243-2-43) írja be az elektronikus űrlap megfelelő pontjához. Ha személyesen vagy munkáltatója által, postai úton nyújtja be adóbevallását, a fenti adatokat egy papírlapra írva helyezze el egy borítékban, vagy adja át munkáltatójának. A borítékot a leragasztás után, a két ragasztott felületre átnyúlóan írja alá! Segítheti munkánkat azzal is, ha adószámunkat továbbadja madárbarát ismerőseinek, rokonainak.

